

Mer kunskap – en modern utbildningspolitik

20 februari 2006

Allians för Sverige.
maktskifte06.se

Mer kunskap

– en modern utbildningspolitik

Mer kunskap – en modern utbildningspolitik	1
Mer kunskap – en modern kunskapspolitik för Sverige	4
Grundskolan	6
Fokus på kunskap genom tydligare och färre mål	8
Ökad flexibilitet för skolstart och skolgång	9
Ingen elev ska gå osedd genom grundskolan	10
Alla elever ska få det stöd som krävs för att nå målen	11
Betyg	13
Trygghet och studiero i skolan	14
En skola med värderingar	14
Ordning och arbetsro	15
Skolk är oacceptabelt	16
Bekämpa mobbning	16
Nej till grovt och kränkande språkbruk	17
Gymnasieskolan	18
Utslagningen från gymnasiet måste stoppas	18
Ge eleverna möjlighet att välja inriktning efter fallenhet och intresse	19
Studieförberedande program	20
Yrkesförberedande program	20
En modern och flexibel lärlingsutbildning	21
Avveckla IV-programmet på sikt	22
Höj förkunskapskraven till gymnasiet	23
Särskolan	24
Specialskolan	26
Fristående skolor	28
Lika villkor för kommunala och fristående skolor	28
Ersättning till fristående skolor	29
Etableringsfrihet för förskolor	30
Fristående vuxenutbildning	30
Fristående skolor med konfessionell inriktning	30
Styrningen av skolan	32
Skolan ska styras mot kunskapsmålen	32
Fokus på skolans kunskapsuppdrag	32
Öka skolors frihet – stärk lärares och rektorers ställning	33
Tätare och förbättrade utvärderingar av skolors kvalitet	33
Det ska finnas sanktioner mot skolhuvudmän som inte sköter sig	34
Utveckla elevinflytandet	35
Kommunala friskolor ska uppmuntras	35
Höj läraryrkets status	37
Skärp behörighetsreglerna för lärare	37
Läroutbildningen ska kvalitetssäkras	38
Skapa en specialläroutbildning	40
Inför en läroauktorisering	40

Inför behörighetskrav för rektorer	41
Stärk skolans kunskapsbas	41
Lärares möjligheter till akademisk fortbildning ska öka	41
Övergångsregler	42
Högre utbildning	43
Sverige är beroende av en högklassig grundutbildning	43
Hög kvalitet i utbildningen	44
Dimensionering	44
Behörighetskrav	45
Resurstilldelning	45
Internationalisering	46
Självständiga lärosäten	46
Förbättra studenternas studiesociala situation	47
Forskning	48
Resurserna till forskning måste öka	48
Forskningen måste ges större frihet	49
Fördela statliga forskningsresurser så att kvalitet premieras	49
Stimulera kommersialisering av forskningsresultat	50
Bättre villkor för doktorander och forskare	50
Bättre förutsättningar för spetsforskning	50
Sverige bör verka för forskningssamarbetet inom EU	51

Mer kunskap – en modern kunskapspolitik för Sverige

Få saker berör alla i ett land på samma sätt som utbildning. Att utbildning och forskning håller hög kvalitet är avgörande för ett lands välfärd. Det är lätt gjort att i första hand tänka på den spetsforskning som behövs för att nå ekonomisk framgång men lika viktigt är att basutbildningen är så bra att alla medborgarna får möjligheter att ta del av information och samtal i vardagen. Bara så kan en levande demokrati uppstå och leva vidare.

Varje samhälle har skyldighet att ge alla barn och ungdomar en utbildning som förbereder dem för ett liv som vuxna. I Sverige har vi en lång tradition av bred folklig utbildning. Det har länge varit självklart att en persons utbildning inte ska vara beroende av social bakgrund eller ekonomiska resurser. Alla ska ha samma rätt till en god utbildning.

Skolan är en unik möjlighet för varje barn att tillägna sig de kunskaper och utveckla de färdigheter som hon eller han behöver som en god grund för att klara livet. De som är allra mest beroende av en bra skola är de som i stor utsträckning slås ut från skolan i dag – barn och ungdomar som av olika skäl inte kan räkna med stöd hemifrån. I en väl fungerande skola lämnas ingen elev på efterkälken. Där blir varje elev uppmärksam och ges möjlighet att utveckla just sina talanger och förmågor. Där möts varje elev av höga förväntningar och ges förutsättningar att komma till sin rätt. Varje dag händer mirakel i skolan när lärare satsar hela sin själ på att ge sina elever kunskaper och minnen för livet.

Men vi måste vara ärliga och slå fast att vi borde ha nått längre. En av fyra elever tar sig inte genom grundskolan med de kunskaper som alla ska nå. En av fyra klarar inte gymnasieskolan inom fyra år, trots att all utbildning är avsedd att ta tre år. Många lärare, föräldrar och elever upplever mobbning som ett stort problem i skolan. Så är det varje år. Det är uppenbart att den socialdemokratiska utbildningspolitiken inte fungerar.

Varje svensk skola ska utvecklas till en skola som lärare och elever kan känna sig stolta över. Vi vill ha en skola där alla känner sig trygga och respekterade och där varje elev får möjlighet att utvecklas till toppen av sin förmåga. Skolan ska präglas av mångfald och nytänkande och ge eleverna de nödvändiga förutsättningarna för att möta samhällets krav.

De lärare och rektorer som lyckas i sitt uppdrag gör det inte tack vare, utan trots den skolpolitik som förs. Regeringen vill stöpa alla elever i samma form för det är deras bild av rättvisa. Den högre utbildningen ses delvis som en arbetsmarknadsåtgärd. Resultatet är att tusentals elever lämnar grundskolan med stora kunskapsluckor och förlorad självkänsla. Gymnasiet har fått ta huvudansvaret för detta, samtidigt som kraven i gymnasieutbildningen successivt har sänkts. Högskola och universitet gymnasifieras i sin tur. Den socialdemokratiska regeringen har heller inte förmått att

få fram en ny skollag, trots att detta är en fråga av största vikt för skolans kvalitet och det nu är fyra år sedan skollagskommittén blev klar med sin översyn.

Det behövs en ny politik, en politik för mer kunskap. Elever och föräldrar måste känna att politiker och myndigheter gör allt de kan för att få skolan på rätt spår igen. Med utgångspunkt i skolledares och lärares erfarenheter vill Allians för Sverige göra nödvändiga förändringar för att varje elev ska nå kunskapsmålen. I denna rapport sammanfattar Allians för Sverige grunden för en ny, modern utbildningspolitik.

Grundskolan

Grundskolan utgör basen i det svenska utbildningsväsendet. En grundskola av hög kvalitet för alla elever, oberoende av bakgrund, är en central välfärdsfråga för Sverige. De grundläggande kunskaper som eleverna utvecklar genom skolarbetet lägger grunden för varje ung människas framtida möjligheter. Därför har vi ett gemensamt ansvar för att alla elever når kunskapsmålen.

Framgångsrika skolor präglas av gott ledarskap och välutbildade lärare, av höga och positiva förväntningar på varje elev, av tydlig fokusering på kunskapsresultat och en trygg och lugn miljö. När grundskolan är av hög kvalitet blir inte kön och familjebakgrund längre avgörande för hur väl en elev lyckas nå kunskapsmålen. Grundskolan är därför det som kanske är av allra störst betydelse för att ge alla unga människor en likvärdig chans att skapa sig en framtid – som aktiv och delaktig medborgare, i fortsatta studier, som skicklig hantverkare, entreprenör eller anställd på arbetsmarknaden.

Det har skett flera positiva förändringar i svensk skola, som behöver tas tillvara. Det gäller t.ex. framväxten av fristående skolor, som har skapat en mångfald av alternativ för eleverna och en drivkraft för förändring i de kommunala skolorna. På många skolor arbetar man engagerat med att få till stånd en bra lärandemiljö, och med utvärdering, uppföljning och stöd. Det finns helt enkelt många bra skolor – kommunala såväl som fristående – som lyckas väl, där elever och personal trivs, där eleverna bygger upp självförtroendet, där man når goda resultat.

Den generella bilden ger dock anledning till stor oro. I internationella studier som PISA och TIMSS, som möjliggör jämförelser av elevers resultat i läsförståelse, matematik och naturvetenskap, presterar svenska elever som bäst medelmåttigt. Flera länder, som vi tidigare haft ett försprång mot, knappar in, samtidigt som en rad andra länder drar ifrån. I TIMSS-studien utmärkte sig Sverige som det deltagande land med störst *försämring* i matematik- och naturvetenskapskunskaper mellan 1995 och 2003. Elever och lärare i Sverige uppger i högre grad än elever och lärare i andra länder att sena ankomster, skolk och störande klassrumsmiljöer är vanligt. Hur bra det går för en elev i den svenska skolan beror i allt högre utsträckning på kön och föräldrarnas bakgrund.

Det kan inte kallas annat än en tragedi att det varje år är omkring 20 000 ungdomar som lämnar grundskolan utan att ha uppnått de grundläggande kunskaperna i varje ämne – en av fyra i varje årskull. En av tio uppnår inte gymnasiebehörighet, trots att kraven för detta enbart är godkänt i svenska, matematik och engelska. Det är grunden för att det individuella programmet – som syftar till att låta eleverna hämta in grundskolans kunskaper, fast på gymnasiet – har växt till det största utbildningsprogrammet för pojkar.

Läsförståelse brukar vara ett område där svenska elever presterar bra i internationell jämförelse, men även här har något hänt. Andelen pojkar som inte får godkänt i

läsförståelse i det nationella delprovet i svenska sista året i grundskolan är 17 procent – alltså nära en av fem pojkar. Detta kan inte tolkas på annat sätt än att tusentals elever går osedda genom grundskolan, utan den uppföljning och de stödinsatser de har rätt till.

Ett tungt ansvar vilar på den socialdemokratiska regeringen för att så många barn och ungdomar lämnas på efterkälken och får ta hand om sitt eget lärande. Staten har det yttersta ansvaret för skolans kvalitet och för att ge skolan förutsättningar att klara sitt viktiga uppdrag. Skolpolitiken sätter målen, kraven och ramarna i övrigt som skolan har att följa. Är målen otydliga, kvalitetskraven låga och uppföljningen av elevers och skolors resultat bristande får det konsekvenser. Det ska inte vara *trots* skolpolitiken som skolor blir framgångsrika. På så vis kan inte alla skolor bli bra skolor.

Socialdemokraternas skolpolitik har fokuserat på allt annat än kunskap, vilket har lett till allvarliga konsekvenser. Allians för Sverige anser att det är fullständigt oacceptabelt att så många elever inte får med sig de grundläggande kunskaperna från grundskolan. Vårt övergripande mål är att alla elever ska nå kunskapsmålen i alla ämnen.

Allians för Sverige vill lägga mer kraft på att förebygga att elever inte får problem senare under skolgången. Efterhandslösningar blir sällan riktigt bra. Eleverna kommer till skolan med skilda bakgrunder och förutsättningar. Regeringen verkar tro att det går att skapa en likvärdig utbildning om alla elever får *samma* utbildning. Sanningen är ju att elever har olika behov och därför måste skolor tillåtas anpassa utbildningen efter de lokala förutsättningarna. Då ges också alla elever lika chanser.

Skolpolitiken måste ge de professionella på skolorna – lärare och rektorer – större möjligheter att påverka vardagen i skolan. Samtidigt ska skolan ha ett tydligt kunskapsuppdrag att jobba mot.

Det är hög tid för förändring. Allians för Sverige presenterar här grunderna för hur vi vill ge Sveriges skolor bättre förutsättningar att lyckas.

Vi fokuserar på det faktum att skillnaderna i elevernas kunskapsresultat har ökat och att Sverige utmärks av att ha betydande skillnader i resultat *inom* skolor. Närmare 90 procent av alla variation i kunskapsresultat förklaras av skillnader mellan elever inom skolor, medan 10 procent förklaras av skillnader mellan skolor. Den slutsats vi drar av detta är att skolpolitiken i första hand ska fokusera på insatser som påverkar resursfördelning och arbetet med att kompensera för elevernas skilda förutsättningar *inom* skolor, eftersom det ger störst möjligheter att minska skillnaderna i elevers resultat och därmed få till stånd ökad likvärdighet i utbildningen. Vad det handlar om är att ge skolorna bättre möjligheter att lägga upp undervisning på det sätt man anser bäst lämpat för varje enskild elev, så att betydelsen av t.ex. elevens föräldrars utbildningsbakgrund minskar. Det handlar också om att styra skolorna mot att fördela resurser, uppföljnings- och stödinsatser till eleverna betydligt tidigare i skolan, så att risken minskar att elever i slutet av grundskoletiden har stora kunskapsluckor som är svåra att ta igen. Våra förslag i kommande avsnitt fokuserar bl.a. på skolors tillgång till välutbildade lärare och studiero – faktorer som i hög grad

påverkar varje skolas möjlighet att förbättra elevernas kunskapsinhämtning och att minska skillnaderna i resultat inom just den egna skolan.

Fokus på kunskap genom tydligare och färre mål

1. Grundskolans huvuduppgift ska vara kunskapsuppdraget – att ge alla elever, oavsett kön, familjebakgrund eller bostadsort – förutsättningar att nå de grundläggande målen i alla ämnen.
2. Målen i läroplanen och kursplanerna måste bli färre och tydligare. Skolan ska styras mot kunskapsmålen.
3. Kunskapsmålen ska uppvärderas i förhållande till processmålen.
4. Nationella mål ska införas i svenska år tre.

Grundskolans huvuduppgift är kunskapsuppdraget – att ge alla elever möjlighet att nå målen i alla ämnen. Varje elev, oavsett kön, familjebakgrund, bostadsort eller något annat, har rätt att få tillgodogöra sig och utveckla den kunskap de behöver för att kunna fungera som aktiva medborgare i ett demokratiskt samhälle. Utbildningen ska också lägga den nödvändiga grunden för gymnasiestudier. Skolan kan därför inte ensamt få ansvar att lösa en mängd samhällsproblem.

I dag råder målträngsel, d v s det finns så många mål för skolan att de tenderar att tränga ut varandra och kunskapsuppdraget har hamnat i skymundan. Målen i grundskolan måste därför bli färre och tydligare. Det talas allt oftare om att det viktigaste inte är att ha kunskaperna utan att veta var man ska leta efter information. Eleverna har också blivit bättre på att samarbeta, söka information och argumentera, enligt Skolverkets utvärderingar. Samtidigt finns stora brister i ämneskunskaperna. Men att hitta information på Internet eller att kunna argumentera, är till liten nytta för en elev som inte har kunskaper nog att värdera vad som är sant och relevant. Det ökade arbetet med processmålen – att exempelvis kunna söka information och argumentera – har skett på bekostnad av kunskapsinnehållet. Det var inte avsikten när målen formulerades i läro- och kursplanerna. Kunskapsmålen måste uppvärderas och förtydligas.

Att så många, främst pojkar, inte klarar grundläggande läsförståelse sista året i grundskolan är oacceptabelt. Många skolor gör ett bra jobb med tidig uppföljning och stödinsatser, men alla gör det inte. För att stödja elevernas rätt till en likvärdig skola och markera vikten av att eleverna tidigt har med sig grunderna – i form av läsförståelse och skrivkunnighet som behövs för att kunna ta till sig den fortsatta undervisningen – avser vi att införa nationella mål i svenska redan år tre. Elever som av olika anledningar inte når upp till dessa mål ska ha rätt till tidiga stödinsatser. Mer om detta nedan.

Partierna inom Allians för Sverige har olika syn på timplanen för grundskolan. Partierna har enats om att den försöksverksamhet utan timplan som nu pågår i vissa skolor ska få fortsätta. Förändringar i regelverket kring timplanen för såväl kommunala som fristående skolor, kan bara genomföras om de fyra partierna är överens.

Ökad flexibilitet för skolstart och skolgång

5. Skolor ska ha möjlighet att låta elever börja såväl vid höstterminen som vid vårterminen det år de fyller sex eller sju år, beroende på föräldrarnas beslut.
6. För att underlätta ställningstagandet om elevens mognad ska ett skolmognadsprov erbjudas av kommunen till varje elev inför skolstarten.

Skolan har länge byggt på ett alltför kollektivistiskt synsätt som har gett för lite utrymme att anpassa undervisningen efter elevens behov. Tanken har varit att alla elever ska lära sig samma saker, på lika lång tid, i samma rum och helst samtidigt. Detta är naturligtvis helt orimligt eftersom det förutsätter att varje elev har exakt samma förutsättningar och behov. Möjligheten att anpassa skolstart och skolgång efter elevens behov måste därför öka.

Grundskolans undervisning ska uppfattas både som en rättighet och en skyldighet. Varje elev har rätt till en skola som ger förutsättningar för eleven att ta till sig den grundläggande kunskap som behövs för att kunna fungera som aktiva medborgare i ett demokratiskt samhälle. Grundskolan ska också lägga den nödvändiga grunden för gymnasiestudier. Dessa grundkunskaper är så viktiga att grundskolan är belagd med skolplikt. Eleven har därför rätt till sådan undervisning och stöd som krävs för att nå grundskolans mål. Grundregeln för när kommunens skyldighet att tillhandahålla grundskoleutbildning upphör ska därför vara när eleven uppnått målen för grundskolan, men längst till 18 års ålder. Självklart krävs stora, egna insatser av varje elev. Ingen kan garanteras kunskaper och inte heller tvingas kvar i skolan efter skolpliktens upphörande. En elev som inte har uppnått målen när skolplikten upphör måste, tillsammans med föräldrarna, avgöra om kommunens erbjudande av fortsatt grundskoleutbildning ska accepteras.

Den som av olika skäl inte har tillgodogjort sig de grundläggande kunskaperna i alla ämnen när kommunens skyldighet att erbjuda grundskoleutbildning upphör, ska ha rätt att delta i grundläggande vuxenutbildning för att läsa in detta. Det kan vara aktuellt bland annat för många elever som har invandrat sent till Sverige, och därför inte har hunnit med att klara grundskolans mål före 18 års ålder.

Barn mognar i olika takt. Inte bara grundskolans längd måste därför kunna anpassas efter elevens behov. Också skolstarten ska kunna anpassas efter elevens mognad. Vi vill införa en möjlighet för skolor att införa flexibel skolstart, så att en elev ska kunna börja år ett i grundskolan på höstterminen eller vårterminen det år barnet fyller sex eller sju år, beroende på föräldrarnas beslut. Detta beslut kan vara svårt att fatta, även som förälder. Därför ska ett skolmognadsprov erbjudas föräldrarna som ett underlag till beslutet.

Det är mycket viktigt att barn får en bra start i grundskolan. Därför kan förskolans verksamhet och förskoleklassen fylla en viktig funktion som måste samordnas med grundskolan så att övergången sker på ett sätt som gagnar elevernas utveckling. På samma sätt måste grundskolan skapa en god övergång för de elever som inte deltagit i förskola eller förskoleklass.

Ingen elev ska gå osedd genom grundskolan

7. Ingen elev ska kunna halka efter utan att detta uppmärksammas av skolan. Vi inför därför krav på att skolorna tillhandahåller en lägsta miniminivå av uppföljning, i form av tre obligatoriska kontrollstationer; år tre, fem och åtta.
8. År tre fokuseras på läsförståelse och skrivkunnighet. Nationella mål i svenska införs, liksom ett nationellt prov och skärpt krav på skolorna att erbjuda individanpassat stöd till eleven. Provet ska vara obligatoriskt och ge information om var eleven står i förhållande till målen i svenska. Den individuella utvecklingsplanen och skriftliga omdömen ska ge elever och föräldrar tydlig information om läget och om skolans erbjudande av stöd. Skolans, elevens och föräldrarnas ansvar ska framgå.
9. År fem blir nationella prov i svenska, engelska och matematik obligatoriska. Nationella mål finns i dag formulerade i alla ämnen för år fem. Proven ska ge information om var eleverna står i förhållande till målen i svenska, engelska och matematik. Skärpt krav på att skolorna erbjuder individanpassat stöd till eleverna införs. Utvecklingsplanen revideras efter behov.
10. År åtta ska en avstämning inför det avslutande året i grundskolan ske i flera av skolans teoretiska ämnen. Skolverket ges i uppdrag att ta fram en nationell provbank för detta syfte. Skärpt krav på individanpassat stöd till eleven införs. Utvecklingsplanen revideras efter behov.

Elever med svårigheter får aldrig ses som hopplösa fall. För de allra flesta är det möjligt att nå skolans mål. En förutsättning är dock att skolan tidigt uppmärksammar elevernas behov.

För att stödja elevernas utveckling mot målen och sätta en lägsta garanterad nivå för lärarnas kontinuerliga utvärdering och uppföljning vill vi införa regelbundna obligatoriska kontrollstationer. Det skapar ökad nationell likvärdighet och ger förutsättningar att minska variationen i elevers resultat. I samband med dessa ska obligatoriska nationella prov ges, som ger en bild av hur eleven ligger till i förhållande till de nationella målen år tre, fem och nio. Det kombineras med skärpt krav på skolorna att erbjuda individanpassat stöd till eleverna för att uppnå målen.

År tre ska fokus ligga på läsförståelse och skrivkunnighet, eftersom detta är så avgörande för att kunna tillgodogöra sig den fortsatta utbildningen. Därför vill vi införa mål i svenska år tre och ett nationellt prov som relaterar till detta mål. Därutöver vill vi skärpa kraven på skolan att tillgodose elevers rätt till individanpassat stöd för att nå målen i trean. I den individuella utvecklingsplanen ska skolan ange det stöd som erbjuds, de egna insatser eleven ska fokusera på och föräldrarnas ansvar. Ansvarsfördelningen mellan skola, elev och hem ska alltså klargöras genom ett ansvarskontrakt i utvecklingsplanen.

På motsvarande sätt föreslår vi att en kontrollstation införs år fem, då fokus ska vara på svenska, matematik och engelska. Vi föreslår att de nationella proven i svenska, matematik och engelska blir obligatoriska och att kraven på individanpassat stöd skärps, så att alla elever ges förutsättningar att klara målen år fem. Utvärdering av elevens utveckling i förhållande till målen samt behov av kommande insatser från

elevens, skolans och föräldrarnas sida ska anges i den individuella utvecklingsplanen.

En kontrollstation behövs också år åtta för att få en avstämning i flera av skolans teoretiska ämnen inför elevernas sista läsår. Skolverket ges i uppdrag att ta fram en nationell provbank för detta syfte. Skärpt krav på individanpassat stöd till eleven införs. Varje elevs utvecklingsplan ska revideras efter behov.

Alla elever ska få det stöd som krävs för att nå målen

- 11.** Varje elev har rätt till stöd så att hon eller han kan utvecklas utifrån sina förutsättningar. Det gäller såväl elever i behov av extra stöd för att nå de grundläggande målen, som elever i behov av stöd för att utvecklas och nå de högre kunskapsmålen.
- 12.** Individuella utvecklingsplaner ska finnas för varje elev, där elevens kunskapsläge i varje ämne och kommande behov av undervisning, stödbehov och egna insatser anges och följs upp. Den ska också fungera som ett ansvarskontrakt mellan skola, elev och föräldrar.
- 13.** Utvecklingsplanen ska följa eleven genom grundskolan, så att information om var eleven befinner sig i förhållande till målen, elevens behov av individuell anpassade stödinsatser och regelbunden uppföljning inte faller mellan stolarna när eleven byter skola eller lärare. Innehållet i utvecklingsplanen ska vara sekretessbelagt.
- 14.** Förutom de specialpedagoger som finns idag, behövs också speciallärare för att ge direkt stöd till elever som behöver stöd.
- 15.** Kraven på att skolan erbjuder individanpassat stöd i form av t.ex. stöd från speciallärare, sommarskola, eller extra undervisningstid i ett ämne skärps i samband med kontrollstationerna år tre, fem och åtta.
- 16.** Skriftliga omdömen ska vara tillåtna från och med år ett. De ska få vara betygslänkande.
- 17.** Ökade möjligheter ska ges för skolorna att individanpassa stödet. Det ska vara tillåtet för elever som har invandrat till Sverige att kunna få undervisning på annat språk än svenska och modersmålsundervisning vid behov. Speciallärare ska utbildas så att specialistkompetens avseende elever med behov av stöd i språkutvecklingen finns.
- 18.** Skolorna ska uppmanas att erbjuda extra undervisningstid, t ex ett extra skolår, eller annan form av stöd så tidigt som möjligt för elever som riskerar att inte nå målen.

För att nå målen och utvecklas till sin fulla potential krävs uppmuntran, stöd och hjälp. Elever måste få stöd såväl i skolan som i hemmet för att trivas och nå kunskapsmålen. Grundskolan ska ansvara för att eleverna får de grundläggande kunskaper som var och en behöver. Skolan ska ge förutsättningar för alla elever, oavsett bakgrund eller bostadsort, att nå målen. Att, som idag, skjuta över grundskolans ansvar till gymnasiet och det individuella programmet är oacceptabelt. Åtta av tio elever som påbörjar det individuella programmet hoppar av gymnasieskolan. Det bästa stödet för dem som inte når grundskolans mål kan ges inom grundskolan.

Det måste därför finnas ett batteri av stödinsatser, som sätts in så tidigt som möjligt, när en elev riskerar problem med att nå målen i grundskolan. Först och främst är det viktigt att skolan har en god bild av hur varje elev ligger till i relation till målen. Genom att förbättra informationen till föräldrarna tvingas skolan oftare precisera hur elevens utveckling ser ut. Genom detta förbättras både elevens, föräldrarnas och skolans uppfattning om elevens kunskaper och behov av stöd.

Kraven på skolan, att vid behov, erbjuda individanpassat stöd måste skärpas. Skolorna måste därmed också ges verktyg för detta, så att möjlighet finns att erbjuda en elev extra undervisningstid i ett eller flera ämnen, undervisning i mindre grupp eller enskild undervisning med speciallärare, för att nämna några exempel. Det är därför viktigt att speciallärare åter börjar utbildas och att specialpedagogerna, som primärt har en rådgivande roll, kompletteras med speciallärare.

Det statiska tänkandet att likvärdighet i utbildningens kvalitet skapas av regleringar av tiden – t ex att grundskolan ska vara exakt nio år – måste försvinna. Det är elevernas utveckling och behov av undervisning som ska avgöra skoltidens längd och undervisningens utformning. Skolor ska därför uppmuntras att vid behov lägga in ett extra skolår för elever som behöver mer tid. Detta bör ske tidigt i grundskolan men ska också kunna ske mot slutet.

Regeringen förbjuder i dag skolor att använda betygslänkande omdömen. De individuella utvecklingsplaner som man beslutat om är därför enbart framåtblickande, och saknar därmed en nyckelkomponent för att bli verkningsfulla. Ett annat problem med de utvecklingsplaner regeringen har tagit fram är att de inte är belagda med sekretess.

Allians för Sverige vill införa individuella utvecklingsplaner som ett verktyg för individanpassning för att stärka varje elevs kunskapsutveckling, såväl för de som riskerar inte nå de grundläggande målen som för de som har kommit längre och behöver utmaningar för att nå de högre målen. Vi har i avsnittet ovan redan beskrivit hur vi vill att den ska användas i samband med kontrollstationerna år tre, fem och åtta.

Den individuella utvecklingsplan vi vill införa ska ersätta de åtgärdsplaner och utvecklingsplaner som idag finns. Skolan ska för varje elev bedöma vilket individanpassat stöd eleven behöver för att nå sina mål, vilka arbetsinsatser eleven bör fokusera på den kommande tiden, men även föräldrarnas ansvar för att stödja eleven. Detta ska specificeras och ingå som en framåtsyftande del i elevens utvecklingsplan. Planen ska även fungera som ett skriftligt omdöme, som beskriver hur långt eleven nått. Skriftliga omdömen ska vara tillåtna från år ett och få vara betygslänkande. De ska fungera också som en form av kontrakt om vilket ansvar som såväl skolan som eleven och föräldrarna har för att eleven ska nå målen. Innehållet i planen ska beläggas med sekretesskydd.

Betyg

- 19.** Betyg ska vara målrelaterade och vara obligatoriska från och med år sex.
- 20.** Antalet betygssteg ska vara fler än idag.
- 21.** Likvärdigheten i slutbetygen måste säkras. 1) Nationella prov i samtliga teoretiska ämnen ska ges år nio, för att kvalitetssäkra slutbetygen. 2) Lärarutbildningen ska genom examensmålen ges ett tydligt uppdrag att utbilda lärarstudenterna i att bedöma elevers kunskapsläge i förhållande till målen och att sätta betyg. 3) Utbildningsinspektionen ska göra regelbundna bedömningar av varje skolas betygssättning.

Lärare har ofta mycket information om elevernas utveckling. Det är mycket viktigt att elever och föräldrar garanteras att denna information kommer dem till del på ett tydligt och konstruktivt sätt. Forskning visar att föräldrars intresse för sina barns skolgång är avgörande för hur barnen trivs och efter sina förutsättningar lyckas i skolan. Föräldrar ska ha möjlighet att vara insatta i sina barns skolvardag och har rätt att få fortlöpande information om hur barnen ligger till i skolan. De nationella proven, betygen och de betygslänkande omdömen vi föreslår ger bättre möjligheter att utvärdera kunskapsresultaten i förhållande till målen. De bidrar också till att utvecklingssamtalen blir mer strukturerade och mer givande för elever och föräldrar.

De borgerliga partierna föreslog redan 2002 att betyg ska vara obligatoriska från och med år sex. Elever och lärare ger ofta uttryck för att den betygsskala som nu används har för få steg för att ge en korrekt bild av elevens kunskaper. Vi föreslår därför att fler betygssteg införs, så att betygen uppfattas som rättvisa och ger tydlig information om kunskapsläget. Särskilda bestämmelser om betyg ska gälla för fristående skolor och kommunala friskolor, se sidan 28 och s 35.

Alliansen menar att en översyn av skolans mål är nödvändig. Kunskapsmålen måste förtydligas och processmålen bli färre. Eftersom vi också vill tidigarelägga betygen och införa fler betygssteg måste nya betygsriterier tas fram. Vi kommer efter ett regeringsskifte tillsätta en ny betygsutredning, som får till uppgift att arbeta fram ett förslag med denna inriktning.

Elevernas rättssäkerhet kräver att likvärdigheten i slutbetygen säkras. Vi föreslår därför följande åtgärder. För det första behövs år nio nationella prov i alla teoretiska ämnen, för att kvalitetssäkra slutbetygen. För det andra ska det ingå i utbildningsinspektionens uppdrag att regelbundet granska varje skolas betygssättning. För det tredje ska lärarutbildningarna ges ett tydligt uppdrag att utbilda lärarstudenterna i att bedöma elevers kunskapsläge i förhållande till målen och att sätta betyg. Examensmål om detta ska finnas inte bara för de med inriktning mot grundskolans senare år och gymnasiet, utan ska också införas som ett krav för lärarexamen med inriktning mot grundskolans tidiga år.

Trygghet och studiero i skolan

Skolan ska vara en plats där alla känner sig trygga, och där elever och vuxna visar respekt för varandra. De flesta skolor har en sådan studiemiljö, men det finns alldeles för många tragiska exempel på motsatsen. Många elever vittnar om problem med mobbning, andra kränkningar och bristande studiero. Det är oacceptabelt. Skolan måste ges möjlighet att åstadkomma en bra skolmiljö för alla elever. En förutsättning för detta är att skolan vilar på en värdegrund som är väl förankrad hos både lärare och elever.

En skola med värderingar

22. Kunskap om skolans värdegrund ska vara väl förankrad hos all personal i skolan.
23. Samarbetet mellan hem och skola ska stärkas.
24. Kvalitetskraven på skolans arbete med värdegrunden ska höjas.
25. Värdegrundsfrågor, mobbning och annan kränkande behandling ska behandlas utförligt i lärarutbildningen och bör ingå i lärares fortbildning.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och alla människors lika värde är de fundament som vårt demokratiska samhälle vilar på. Dessa värden är universella, vilket innebär att de gäller överallt, alltid och för alla. I vårt land har denna värdegrund förvaltats av den kristna traditionen och den västerländska humanismen, vilket också fastslås i skolans läroplan.

Med denna värdegrund som utgångspunkt ska lärarna hjälpa eleverna att utveckla empati och respekt för andra människors lika värde. Skolan ska inte vara värdeneutral, utan tydligt ta ställning för dessa grundläggande humanistiska och demokratiska värderingar. Det innebär att skolan aktivt ska bekämpa mobbning, diskriminering och kränkande behandling i alla former. Lärare och skolledare måste ges verktyg och kunskap så att kvaliteten i skolornas arbete med värdegrunden kan stärkas och ge resultat i form av en god skolmiljö. Därför måste lärarna såväl i sin lärarutbildning som i kontinuerlig fortbildning ges kunskaper i frågor som rör mobbning, konflikthantering och de värderingar som ska komma till uttryck i skolan.

Samtidigt är det föräldrarna som har huvudansvaret för barnens fostran. Skolans uppgift är att stödja föräldrarna för att få eleverna att förstå och respektera de etiska och moraliska koder som gäller i samhället. Samarbetet mellan hem och skola är därför viktigt.

En god förankring i den egna kulturen gör det lättare för människor att med öppet sinne möta människor från andra kulturer. Kunskap om sitt eget kulturarv ger verktyg att förstå, ifrågasätta, påverka och se på samhället ur nya perspektiv.

Bildning och kritiskt tänkande är en förutsättning för att värdegrunden ska ha en långsiktig förankring i samhället. Att skolan är framgångsrik i att förmedla och

utveckla gedigna kunskaper hos eleverna är en grundläggande förutsättning för att åstadkomma detta.

Ordning och arbetsro

26. Alla elever har rätt till en trygg skolmiljö.
27. Lärare och rektorer ska i skollagen ha tydliga befogenheter för att åstadkomma ordning och reda i skolan.
28. Lärarna ska kunna omhänderta föremål som kan störa eller upplevas hotfulla.
29. Lärarna ska kunna visa ut en störande elev ur klassrummet, ge stökiga elever kvarsittning och skicka en skriftlig varning till hemmet.
30. Skolan ska kunna ge tillfällig avstängning (max två veckor).
31. Skolan ska i extremfall kunna flytta en stökig elev permanent till en annan skola. Eleven ska på den nya skolan få hjälp att avbryta sitt destruktiva beteende.
32. Varje skola ska upprätta lokalt anpassade ordningsregler och ange vilka konsekvenserna blir för den som bryter mot reglerna.

Flera undersökningar visar att det i Sverige finns stora brister i klassrumsklimatet. Dessa problem är vanligare än i andra jämförbara länder. Svenska elever kommer ofta för sent och stör på lektionerna. Ogiltig frånvaro och skadegörelse är också vanligt. Bristen på ordning och studiero är djupt oroande. Det är alltid eleverna med störst svårigheter som förlorar mest på att det är oroligt i klassrummet.

Naturligtvis vill alla lärare och rektorer komma till rätta med oordning och stök, men skolpolitikerna har under årtionden ryckt undan mattan för varje försök. Lärarnas disciplinära befogenheter har monterats ned och deras auktoritet i klassrummet har tillåtits sjunka.

För att garantera en trygg skolmiljö krävs ett levande värdegrundsarbete kombinerat med andra förebyggande insatser som till exempel en välfungerande elevvård. Detta för att eleven ska kunna uppnå kunskapsmålen och få hjälp att ta eget ansvar både för sitt arbete och för sitt uppförande i skolan. Det är också viktigt att den fysiska miljön i skolan är inbjudande. En sliten och nedklottrad skolbyggnad sänder ett budskap om att skolan inte är viktig.

De förebyggande insatserna måste dock kombineras med tydligare befogenheter för lärare och skolledare. Skollagen ska inrymma bestämmelser som uttryckligen ställer krav på en lugn och trygg skolmiljö. Lärare och skolledningen ska ha rätt att vidta de åtgärder som krävs för att skapa trygghet. Skollagstiftningen måste tydligt ange vilka befogenheter som rektorer och lärare har för att komma till rätta med oro och disciplinära problem bland eleverna. Skriftlig varning, kvarsittning, föräldrasamtal och en kortare tids avstängning är några exempel på sådana befogenheter. En elev som stängs av ska få stöd från skolan för att bryta sitt destruktiva beteende. Lärarna ska självklart även ha rätt att omhänderta störande föremål och avvisa stökiga elever från klassrummet. Allvarliga brott i skolan ska alltid polisanmälas.

Skolor ska lägga fast lokalt anpassade ordningsregler och införa sanktioner mot den som bryter mot reglerna. Hur dessa utformas ska vara upp till skolan att avgöra, men från lagstiftarens sida ska stödet vara tydligt.

Skolk är oacceptabelt

33. Skolk bör anmälas hem samma dag.   34. Ogiltig frånvaro ska skrivas in i elevernas betyg.   35. Omfattande skolk ska leda till indraget studiebidrag på gymnasiet.

Skolk och olovlig frånvaro är ett stort problem i många skolor. Närvaro på lektionerna är avgörande för att eleverna ska kunna nå kunskapsmålen. På lektionerna ger lärarna helheter och sammanhang mellan ämnen som inte kan prövas i prov och tester. Omfattande skolk leder till svårigheter för lärarna att bedriva meningsfull undervisning.

Många har en orealistisk uppfattning om varför ungdomarna skolkar. Skolkare är inte de elever som har lättast att tenta av betygen, utan tvärtom de som har störst behov av undervisningen. Skolorna ska utreda orsakerna till skolk och ge stödinsatser till de elever som är i behov av det.

Det finns många anledningar till att elever skolkar, men inga enkla lösningar på problemet. Ett steg på vägen är att skolan tydligt markerar att skolk och olovlig frånvaro inte är acceptabelt. Det är därför viktigt att närvaron följs upp under hela skoltiden. Skolan ska ges verktyg för att strama upp rutinerna vid omfattande olovlig frånvaro. Frånvaro och skolk ska redovisas i elevernas betyg. Information om frånvaro och skolk ska alltid anmälas direkt till föräldrarna.

På gymnasiet ska omfattande skolk rendera i indraget studiebidrag. Innan det sker ska dock kontakt tas med hemmet för att om möjligt komma tillrätta med problemet. Detta ska även gälla för elever som är över 18 år.

Bekämpa mobbning

36. Arbetsmetoder och åtgärdsprogram mot mobbning och kränkande behandling ska vara forskningsbaserade.   37. Kunskap om forskningsbaserade metoder och åtgärdsprogram mot mobbning och kränkande behandling ska vara väl förankrad hos all personal i skolan. Kunskapen ska spridas till alla skolor via en särskild utbildningsåtgärdsprogram.   38. Skolhuvudmannen ska som sista utväg ha befogenhet att flytta mobbare. Den som mobbas ska inte kunna tvingas byta skola.   39. All personal ska ha anmälningsplikt till rektor om de upptäcker/misstänker mobbning eller kränkningar.   40. Skolan ska vara skyldig att anmäla våld som begås på skolan till polisen.

Mobbning är ett av de värsta uttrycken för bristande respekt för andra människor. Alla instanser inom skolväsendet måste tydligt visa att mobbning aldrig kommer att

accepteras. Begreppet mobbning får aldrig användas för att bagatellisera våldshandlingar bara för att de sker inom skolans värld.

Problemen med mobbning kan bara lösas genom ett långsiktigt arbete där ett gott och respektfullt klimat skapas mellan alla som finns i skolan. En nyckelfaktor för framgång är att kunskapsnivån angående hur mobbning uppstår, förebyggs och hindras höjs på skolorna. Alla lärare bör erbjudas sådan utbildning.

Det finns forskningsbaserade åtgärdsprogram mot mobbning som är effektiva också för att motverka annan kränkande behandling och åstadkomma en lugn och trygg skolmiljö generellt. De används alltför sällan i Sverige.

Kvalitetskraven på skolors handlingsplaner mot mobbning måste skärpas. Arbetet mot mobbning och annan kränkande behandling ska bygga på forskningsbaserade åtgärdsprogram. Kunskap kring dessa ska spridas till alla skolor.

Skolan ska ha anmälningsplikt till polisen då våld förekommer på skolan. Rektor ska ha ett tydligt ansvar för att motverka mobbning och kränkningar liksom befogenheter att sätta in sanktioner.

Mobbaren ska få stöd för att komma ur sitt destruktiva beteende, men när alla andra åtgärder har vidtagits eller bedöms som otillräckliga måste eleven till slut, mot vårdnadshavarens vilja, kunna tvingas byta skola. Det får aldrig vara den mobbade eleven som tvingas lämna skolan.

Nej till grovt och kränkande språkbruk

<p>41. Grovt och kränkande språkbruk får aldrig accepteras eller passera obemärkt.
42. Stoppa sexuella trakasserier.</p> |
|--|

Många elever och lärare känner sig kränkta och hotade i skolan. Grova könsord används alltför ofta för att förolämpa och såra. Många flickor vittnar om hur de får grova könsord kastade efter sig utan att varken de själva, klasskamrater eller lärare längre reagerar. Utvecklingen speglar hur könsorden har blivit en del av det vanliga språkbruket.

Det här är en utveckling som måste brytas. Skolan ska vara en plats där elever och vuxna visar respekt för varandra. Varken sexuella trakasserier eller grovt och kränkande språkbruk kan tolereras i skolan.

Under så kallad nollning förekommer ibland sexuella trakasserier och annan kränkande behandling. Sådana inslag måste motverkas aktivt.

Gymnasieskolan

Utslagningen från gymnasiet måste stoppas

Människor växer med kunskaper. Utbildning ger individen möjlighet att öppna nya dörrar och se nya perspektiv. Bildning ger människor makt och möjlighet att forma sina egna liv. Med utbildning ökar individens valmöjligheter i livet.

I Sverige går praktiskt taget alla vidare från grundskolan till gymnasiet, men långt ifrån alla klarar utbildningen. En av fyra har inte slutbetyg inom fyra år, trots att utbildningen är avsedd att ta tre år. Av dem som börjar det individuella programmet är det bara en av fem som klarar gymnasiet. Det kan jämföras med att nio av tio elever klarade gymnasieutbildningen 1994.

Den stora utslagningen av elever från gymnasieskolan är naturligtvis mycket allvarlig. Lika viktigt som det är att komma in på en utbildning är det att avsluta den. Framtidens arbetsmarknad kräver hög kompetens, och för de ungdomar som överhuvudtaget inte fullföljer en gymnasieutbildning riskerar få allt svårare att etablera sig på arbetsmarknaden.

Socialdemokraterna bär det tunga ansvaret för att ha fört en politik som leder till en så omfattande utslagning från gymnasieskolan. Gymnasieskolan är den skolform som genomgått de största strukturförändringarna de senaste tio åren. En rad reformer i program- och inriktningsstrukturen och även betygssystemet har förändrats. Gymnasieskolans utbildningar har blivit alltmer homogena. Skillnaderna mellan de olika programmen minskar och de teoretiska kraven ökar. Alla elever tvingas läsa in grundläggande högskolebehörighet, oberoende av vilka mål, talanger och intressen som den enskilda eleven har. Socialdemokraternas gymnasiepolitik har också lett till en bred utbildning där kraven har sänkts för att alla ska kunna klara samma kurser. Resultatet har blivit att gymnasieskolan vare sig lyckas förbereda för yrkeslivet eller för vidare studier. Socialdemokraternas kunskapsmässiga likriktning strider mot tanken att varje individ ska kunna nå sin fulla kapacitet.

Vi vill betona att de grundläggande baskunskaper som alla behöver ska inhämtas i grundskolan, inte på gymnasiet. Det är anledningen till att grundskolan är belagd med skolplikt, medan gymnasieskolan inte är det. Gymnasiet ska bygga vidare på grundskolans kunskaper och eleverna måste här ges möjlighet att välja utbildningsinriktningar av hög kvalitet efter fallenhet och intresse. Genom möjlighet att specialisera sig ökar elevernas motivation.

Olika intressen och olika fallenhet kan tas tillvara i teoretisk gymnasieutbildning, yrkesutbildning eller lärlingsutbildning. Vi är övertygade om att de föreslagna förändringar av gymnasieskolan som vi här presenterar på sikt kommer att leda till att fler ungdomar än som hittills varit fallet inte bara påbörjar en utbildning, utan också avslutar den. Våra betydligt högre ambitioner för att skapa gymnasiala yrkes- och lärlingsutbildningar av hög kvalitet kommer att minska utslagningen från gymnasieskolan dramatiskt och minska bristsituationen inom olika hantverksyrken.

Ge eleverna möjlighet att välja inriktning efter fallenhet och intresse

43. Gymnasieexamen ska innehålla tre inriktningar:

- Studieförberedande program som leder till en studieförberedande gymnasieexamen och ger grundläggande högskolebehörighet
- Yrkesförberedande program leder till en yrkesexamen. Eleverna garanteras möjlighet att läsa de kurser som krävs för grundläggande högskolebehörighet. Detta är dock inte ett examenskrav. Kärnämnen ska ha tydlig inriktning mot det yrke utbildningen avser.
- Lärlingsutbildningar som leder till lärlingsexamen eller gesällbrev. Eleverna garanteras möjlighet att läsa de kurser som krävs för grundläggande högskolebehörighet. Detta är dock inte ett examenskrav.

Syftet med samtliga dagens gymnasieprogram är att förbereda eleverna för vidare studier på högskola och universitet. Det kan låta bra att alla utbildningar ska leda till högskolebehörighet, men i verkligheten blir resultatet förödande för de tusentals ungdomar som tappar motivationen och hoppar av gymnasiet. Resultatet blir också ytlighet i studierna för de elever som ska fortsätta till universitet och högskola.

Varannan lärare på högskola och universitet uppger att de unga studenterna i dag är *sämre* förberedda än för 5-10 år sedan, trots att all gymnasieutbildning syftar till just god förberedelse för högre studier. Inom ämnesområdena teknik, naturvetenskap och humaniora uppger så många som två av tre högskolelärare att studenterna kommer till lärosätena *sämre* rustade för högre studier i dag. På högskolor och universitet får man välja mellan att sänka kraven eller att avsätta resurser till att sköta gymnasieskolans uppdrag – ge kurser som förbereder för högre studier.

Varje elev har olika talanger, intressen och förhoppningar. Gymnasieskolan är frivillig och måste innehålla utbildningsvägar av hög kvalitet såväl för elever med ambitionen att studera på högskolan, som för elever som vill inrikta sig mot ett specifikt yrke eller hantverk och bli anställningsbara inom detta område direkt efter gymnasiet, eller vill fortsätta med en högre yrkesutbildning. Det ska finnas tre utbildningsinriktningar på gymnasiet; studieförberedande program, yrkesförberedande program och lärlingsutbildningar.

Studieförberedande program

44. De studieförberedande programmen ska premiera fördjupning i teoretiska ämnen.
45. Elevernas valfrihet att läsa ämnen och fördjupningskurser som är relevanta för utbildningen ska öka.
46. Kravnivån för grundläggande högskolebehörighet, d v s en studieförberedande gymnasieexamen, ska höjas jämfört med dagens nivå. Utöver betyget G i minst 90 procent av kurserna samt godkänt gymnasiearbete, ska krävas lägst betyget G i ämnena svenska, matematik och engelska.
47. Behörighetskraven till högskolan ska utformas så att det lönar sig för eleverna att läsa fördjupningskurser.

De studieförberedande programmen ska förbereda eleverna för fortsatta högskolestudier. På utbildningarna ska fördjupning i inriktningens ämnen premieras. Eleverna ska ges ökad valfrihet att läsa kurser som är relevanta för utbildningen och kopplade till utbildningens inriktning. För att bli behörig till högskolestudier ska eleven ha betyget godkänd i 90 procent av kurserna på programmet, vari svenska, matematik och engelska samt godkänt gymnasiearbete måste ingå.

Gymnasieskolans examinationskrav och högskolans tillträdesregler ska sända tydliga signaler till eleverna. Eleverna ska veta vad de behöver läsa för att uppnå nödvändiga förkunskaper och därmed öka sina möjligheter att komma in på den utbildning de vill efter gymnasieskolan. Det ska löna sig att läsa fördjupningskurser och ämnen som är relevanta för den utbildning de vill läsa på högskolan. Antagningsreglerna till högskolan måste därför förändras, bland annat genom att ge betyg olika vikt när urval görs, så att relevanta kurser och fördjupningskurser blir meriterande.

Yrkesförberedande program

48. De yrkesförberedande programmen ska fokusera på karaktärs- och yrkesämnen.
49. Det ska finnas möjlighet för eleverna att välja högskoleförberedande eller yrkesförberedande kärnämneskurser. Yrkesförberedande kärnämneskurser leder inte till grundläggande högskolebehörighet.
50. För en yrkesexamen ska krävas betyget godkänd i 90 procent av kurserna på ett yrkesprogram och godkänt gymnasiearbete.
51. Elever på de yrkesförberedande programmen ska vara garanterade möjlighet att läsa in de kurser som krävs för grundläggande högskolebehörighet

Dagens yrkesförberedande program är varken anpassade efter arbetsmarknadens behov eller till att det finns praktiskt begåvade ungdomar som direkt efter grundskolan strävar efter att bli skickliga i ett yrke, snarare än att läsa teoretiska studier på högskola och universitet. Många elever hoppar av gymnasiet för att programmen har blivit alltför teoretiserade på bekostnad av att utveckla skicklighet inom yrket. Detta leder till en stor utslagning av elever från gymnasieskolan.

Vi vill se yrkesförberedande program av hög kvalitet, som leder till skicklighet i yrket och som vänder sig till elever med ambitionen att gå direkt ut i arbetslivet, eller till fortsatt yrkesutbildning, efter gymnasiet. Vi föreslår att tiden för fördjupning i karaktärsämnena ökar på dessa program. Det ska finnas möjlighet för eleverna att välja högskoleförberedande eller yrkesförberedande kärnämneskurser.

Yrkesförberedande kärnämnen ska ha en tydlig inriktning mot det yrke utbildningen avser. De ska kunna innehålla andra, mer yrkesinriktade mål än de som finns i de studieförberedande kärnämneskurserna. Dessa kärnämneskurser ska leda till en yrkesexamen, inte till grundläggande högskolebehörighet.

De elever som går igenom ett yrkesförberedande program med betyget godkänt i 90 procent av programmets kurser och godkänt gymnasiearbete ska kunna avlägga en yrkesexamen.

En yrkesexamen ska alltså inte leda till grundläggande högskolebehörighet, men alla elever på ett yrkesförberedande program ska vara garanterade att få läsa de kurser som krävs för grundläggande högskolebehörighet. Möjlighet att komplettera med högskoleförberedande kurser ska också finnas efter gymnasieskolan, inom vuxenutbildningen. Att utbilda sig inom ett yrkesförberedande program och ta ut en yrkesexamen minskar således inte alls möjligheten för dem som senare vill uppnå grundläggande högskolebehörighet.

Vi är övertygade om att dessa förändringar kommer att leda till att betydligt fler ungdomar än i dag blir motiverade att klara gymnasiet, får stärkt självförtroende och en bra grund för att etablera sig på arbetsmarknaden.

En modern och flexibel lärlingsutbildning

52. En modern och flexibel lärlingsutbildning ska införas.
53. Huvuddelen av lärlingsutbildningen ska vara förlagd till en arbetsplats.
54. Utbildningen ska vara kopplad till en gymnasieskola för att de elever som vill ska ha möjlighet att läsa kärnämnen.
55. Lärlingsutbildningen ska avslutas med en lärlingsexamen eller gesällbrev.
56. Elever på lärlingsutbildningen ska vara garanterade att läsa in grundläggande högskolebehörighet.
57. Arbetsgivare som tar emot lärlingar ska få ekonomisk kompensation.

Sverige har jämfört med andra länder rekordhög ungdomsarbetslöshet. En anledning till detta är att vi, som ett av få länder i världen, har avskaffat lärlingsutbildningarna. Det finns många ungdomar som är skickliga i praktiska ämnen och som vill gå en yrkesutbildning av hög kvalitet. Dessa ungdomar efterfrågar en gymnasieutbildning som leder till skicklighet i yrket och jobb, inte till akademiska studier. För dem behövs en modern och flexibel lärlingsutbildning.

Lärlingsutbildningen ska vara kopplad till en gymnasieskola. Skillnaden mellan yrkesutbildning och lärlingsutbildning är bland annat att merparten av en lärlingsutbildning är förlagd till en arbetsplats och att arbetsgivaren i ett avtal med skolväsendet åtar sig ansvar för elevens lärlingsutbildning. Arbetsgivare som tar

emot lärlingar ska få ekonomisk kompensation av den kommun som ansvarar för utbildningen. Utbildningen ska avslutas med en lärlingsexamen eller ett gesällbrev.

Avveckla IV-programmet på sikt

58. IV-programmet bör på sikt avskaffas i sin nuvarande form.

59. Elever som inte uppnår gymnasiebehörighet har idag inte möjlighet att läsa ett individuellt program (IV) vid en fristående skola. Vi avser att ändra skollagen så att fristående gymnasieskolor från och med höstterminen 2006 ska kunna erbjuda utbildning på individuellt program.

Erfarenheterna som hittills har gjorts är att det individuella programmet hittills inte har fungerat som en brygga till ordinarie gymnasiestudier. I stället ska grundskolan vara ansvarig för att alla når grundskolans mål. Eleverna måste få individanpassat stöd tidigare under sin skolgång.

På sikt bör det individuella programmet därför avskaffas i sin nuvarande form. Det individuella stödet till elever som inte når målen måste utvecklas och tidigareläggas. I dagens skolväsende har det individuella programmet inte kunnat fylla den funktionen. Fyra av fem som börjar på ett individuellt program klarar inte gymnasiestudierna.

Grundskolan ska vara ansvarig för att alla elever når de grundläggande målen. Framförallt bör detta ske genom att extra stöd och tid sätts in tidigt under elevens skolgång, och anpassas efter elevens behov.

För den som inte nått grundskolans mål ska det vara möjligt att gå ”anpassad studiegång”, det vill säga att eleven jobbar några dagar i veckan och läser in gymnasiebehörighet på en grundskola under de andra. Tyvärr läggs sådana möjligheter idag ned.

I takt med att de reformer vi föreslår för grundskolan får effekt, bör det individuella programmets resurser stegvis överföras till grundskolan. Med tiden bör det individuella programmet avvecklas i sin nuvarande form.

Det kommer alltid att finnas behov av individuellt anpassad utbildning för elever som kommit till Sverige sent under sin skolgång. Stödet till dessa elever ska därför utvecklas. Fram till 18 års ålder ska grundskolan ha ansvaret för att dessa ungdomar ges en utbildning så att grundskolans mål och gymnasiebehörighet uppnås. Från 18 års ålder ska gymnasiebehörighet kunna läsas in inom vuxenutbildningen.

Elever som söker till ett nationellt eller specialutformat program kan göra det hos en fristående skola. Den möjligheten finns dock inte för elever som inte uppnått gymnasiebehörighet, eftersom det i dag inte är tillåtet för fristående gymnasieskolor att bedriva individuellt program. Att elever på individuellt program ska vara begränsade till enbart kommunala skolor, trots att det finns fristående skolor som skulle kunna erbjuda utbildning av hög kvalitet är obegriplig. Vi lägger därför fram förslag för att ändra skollagen så att fristående gymnasieskolor redan från och med höstterminen 2006 ska kunna erbjuda IV-utbildning.

Höj förkunskapskraven till gymnasiet

- 60.** Intagningskraven till gymnasiet program ska kunna variera beroende på programmets karaktär, dock ska betyget G i svenska, engelska och matematik alltid krävas.
- 61.** Utöver kravet på betyget G i svenska, engelska och matematik ska en meritvärdesgräns krävas. Meritvärdesgränsen ska kunna kombineras med krav på G i vissa ämnen som är relevanta för det program man söker till, till exempel samtliga NO-ämnen för tillträde till NV-programmet.

Många grundskoleelever är i dag formellt behöriga att söka till gymnasiet, men saknar i verkligheten de förkunskaper som krävs för att klara en gymnasieutbildning. Behörighetskraven är generellt sett för låga och för dåligt anpassade till vilken utbildningsinriktning eleven ska läsa.

Varje nivå i skolsystemet måste klara sitt uppdrag och inte skjuta över ansvaret till nästa.

Grundprincipen bör därför vara att grundskolan måste klara av sitt uppdrag, det vill säga att förmedla de kunskaper som slås fast i läroplan och kursplaner. Men att i ett slag kräva betyget godkänd i alla ämnen skulle utestänga var fjärde elev från gymnasiet, vilket inte är rimligt.

I stället ska en meritvärdesgräns införas, det vill säga ett visst antal poäng från grundskolan, som krav för behörighet till gymnasiet. Betyget godkänd i svenska, engelska och matematik ska dock alltid krävas. Därutöver ska krav kunna ställas på godkända betyg i ämnen som är särskilt relevanta för gymnasieprogrammet, till exempel godkänt i de naturorienterade ämnena tillträde till det naturvetenskapliga programmet.

Kraven för tillträde till gymnasiet ska skärpas när de reformer vi föreslår för grundskolan ger effekt. På sikt är vår målsättning är att samtliga elever ska bli godkända i alla ämnen. Då ska kravet för en gymnasieutbildning vara betyget godkänd i alla ämnen i grundskolan.

Särskolan

62. Skollagens krav på att särskoleplaceringar ska föregås av väl underbyggda utredningar och kommunens skyldigheter kring detta ska förtydligas.
63. Vårdnadshavares rätt till inflytande vid beslut om placering vid särskola ska framgå av skollagen, och inte vara en tillfällig försöksverksamhet.
64. Särskolan ska fortsätta vara en egen skolform.
65. En individualiserad undervisning behövs, som gör att elever med utvecklingsstörning kan utvecklas och tillgodogöra sig grundkunskaper utifrån sina förutsättningar. Kommunernas ansvar för att utbildningsdelen av verksamheten håller god kvalitet ska förtydligas.

Barn som bedöms inte kunna nå upp till grundskolans kunskapsmål på grund av att de är utvecklingsstörda har rätt till utbildning i särskolan, en egen skolform med särskilt utformade kursplaner. Om vårdnadshavaren inte accepterar beslutet om särskoleplacering ska barnet göra sin skolplikt i den ordinarie grundskolan, enligt försöksverksamheten med ökat föräldrainflytande. När föräldrarna anser att barnet ska gå i grundskola ger skollagen barnet rätt till extra stöd från kommunens sida.

Antalet elever i särskolan har ökat under hela 1990-talet. Mellan läsåren 1992 och 2003 ökade antalet elever i den obligatoriska särskolan med 81 procent, medan elevantalet i grundskolan ökade med 18 procent. Samtidigt som denna kraftiga ökning av elever i särskola har skett har Skolverket riktat kritik mot kommuner för att inte följa de krav på ordentliga utredningar före det att beslut tas om att placera en elev i särskola. Även själva beslutsprocessen har kritiserats av Skolverket i ett flertal år. En stor andel av särskoleplaceringarna sker först efter att barnet gått i grundskola en viss tid. Beslut om särskoleplacering kan till och med komma så sent som efter nio år i grundskolan. Det tyder på en risk för att elever har blivit flyttade från den ordinarie grundskolan på grund av att de anses besvärliga eller av andra skäl inte fungerar i skolan, inte för att de har behov av att få sin utbildning inom särskolan.

Felaktiga särskoleplaceringar får allvarliga konsekvenser såväl för de barn som verkligen är i behov av särskolans resurser, som för de som felaktigt blir placerade där. För den senare gruppen innebär det ett ökat utanförskap, en icke ändamålsenlig undervisning och begränsade framtida utbildningsmöjligheter.

Det pågående försöket med föräldrainflytande innebär att vårdnadshavarnas medgivanden krävs för att eleven ska placeras i särskola. Men vad är detta värt om inte föräldrarna känner till denna rättighet? En informationsplikt för kommunen behöver införas.

Till viss del har föräldrainflytandet medfört att barn som annars skulle ha gått i särskola placeras i grundskolan, med rätt till extra stöd. Hur långt kommunens skyldighet att tillhandahålla extra stöd för grundskoleutbildningen sträcker sig, är dock oklart. Föräldrainflytande över särskoleplaceringar krävs dock av rättssäkerhetsskäl. Försöket bör därför upphöra och övergå till att bli en lagstadgad rätt.

Särskoleverksamheten är ofta också uttalat omsorgsinriktat. Denna del fungerar bra och elever och föräldrar uppger i hög utsträckning att de är nöjda. Utbildningsdelen brister däremot i kvalitet, enligt Skolverket.

Trots den ständigt återkommande kritiken angående särskoleplaceringar och kvalitetsbristerna verkar ingenting hända för att komma åt dessa problem. Detta är kommunernas ansvar, som huvudmän för utbildningen. Men regeringen har också ett ansvar i att se över gällande regelverk och dess konsekvenser för barnens rättssäkerhet och för deras rätt till en bra utbildning. Regeringens brist på agerande är anmärkningsvärd.

Den socialdemokratiska regeringen har däremot flera gånger sänt budskapet att särskolan bör upphöra som egen skolform. Vi vill slå fast att särskolan behövs som egen skolform, och att kommunernas ansvar för att hålla kvalitetskraven på utbildningsdelen ska förtydligas.

Specialskolan

66. Beslutet att avveckla Ekeskolan och Hällsboskolan som specialskolor för elever med multifunktionshinder samt för elever med allvarlig språkstörning ska upphävas.
67. Staten ska vara huvudman för specialskoleutbildningen och vara ansvarig för finansieringen av elever i specialskola.
68. En lagstadgad rätt att välja skola för barn med funktionshinder bör införas.
69. Ett riksgymnasium för synskadade ungdomar med multifunktionshinder bör inrättas.

Den socialdemokratiska regeringen har avvecklat specialskolorna Ekeskolan och Hällsboskolan för elever som är i behov av specialistkompetens på grund av att de är synskadade och har ytterligare funktionshinder, eller har en allvarlig språkstörning. Sedan den 1 juli 2001 tillåts dessa skolor inte ta emot nya elever som är i behov av deras specialistkompetens. Istället finns enbart en tidsbegränsad utbildning vid särskilda resurscenter, vilket har lett till stor osäkerhet för föräldrar och elever. Om och hur länge en elev får tillgång till en sådan tidsbegränsad utbildning avgörs av Specialpedagogiska institutet. Detta har skapat stor osäkerhet och försämrat skolmiljön och utbildningskvaliteten för en liten, men mycket utsatt grupp elever. Därtill är informationen till föräldrarna om att det överhuvudtaget existerar resurscentra dålig.

Varför slår då socialdemokraterna sönder de väl fungerande skolor med specialistkompetens som tidigare fungerade så bra för eleverna med multihandikapp? Det skäl som socialdemokraterna anger är att alla barn och ungdomar ska integreras i den ordinarie skolan.

Till skillnad från regeringen har Allians för Sverige som sin utgångspunkt den enskilde eleven. Varje elev, oavsett förutsättningar, har rätt till en bra skola där de kan trivas och utvecklas. Den obligatoriska grund- eller gymnasieskolan har inte specialskolornas specialistkunskaper. Det är orimligt att tro att varje enskild kommun ska kunna tillhandahålla den kompetens och de resurser som krävs för att en elev med multifunktionshinder eller allvarliga språkstörningar ska få en god utbildning anpassad just till hennes eller hans förutsättningar. Ju svårare funktionshinder eleverna har, desto sämre klarar flertalet kommuner att möta deras behov.

Elever med funktionshinder ska ha rätt att vistas i en miljö där de kan växa, där de får del av bästa tänkbara pedagogik och undervisning, där de har tillgång till bästa tänkbara hjälpmedel, där de har vänner, där de känner sig trygga och där de mår bra. Elever har olika behov och därför behövs utbildningsalternativ med specialistkompetens som är anpassad just för dem. Staten har ett särskilt ansvar för skolan för elever med funktionshinder. Beslutet att avveckla specialskolor som Ekeskolan och Hällsboskolan måste upphävas.

Den socialdemokratiska regeringen anser att grundregeln är att kommunerna ska vara huvudmän och finansieringsansvariga för de multifunktionshindrade eleverna. Det är enbart vid en eventuellt tidsbegränsad utbildning vid ett resurscenter som staten står som huvudman och finansieringsansvarig. Vi vill slå fast att staten ska vara huvudman för specialskolan och att det också är staten som ska vara ansvarig för finansieringen av elever i specialskola.

Fristående skolor

Allians för Sverige anser att fristående skolor en självklar del av det svenska skolväsendet. Vi vill skapa ett skolväsende där villkoren för de kommunala och fristående skolorna är lika och där alla barn och föräldrar har möjlighet att välja mellan olika skolformer. Vi accepterar inte den negativa särbehandling som de fristående skolorna idag utsätts för och kommer därför att sträva efter en större likvärdighet när det gäller till exempel tillsyn och finansiering. Skapandet av likvärdiga villkor för kommunala och fristående skolor kan även komma att innebära förslag som ger de kommunala skolorna större frihet och självbestämmande.

Lika villkor för kommunala och fristående skolor

70. En kommuns möjlighet att påverka en fristående skolas ansökningsprocess ska minska.
71. Skolverkets rutiner för tillståndsgivning bör ses över så att den som ansöker om tillstånd får besked i rimlig tid.
72. Kommunala och fristående skolor ska granskas på samma villkor.
73. Fristående skolor ska kunna få dispens från kravet om minst 20 elever.
74. Fristående skolor ska ha rätt att välja om de vill delta i kommunens skolutvärdering.
75. Fristående skolor ska återfå rätten att sätta betyg tidigare än kommunala skolor. Hur tidigt sådana betyg ska kunna sättas, får bli föremål för överväganden i den nya betygsutredningen..

Allians för Sverige vill skapa en skola där elever och föräldrar ska ha stora möjligheter att välja en utbildning som passar elevens behov och önskemål. Varje skola ska ha möjlighet att skapa en egen profil och tillämpa ett eget arbetssätt. Allians för Sverige ser därför positivt på att skolväsendet rymmer både kommunala och fristående skolor.

Under senare år har ansökningsförfarandet hos Skolverket dragit ut på tiden och många skolor har fått sina tillstånd för sent för att hinna starta verksamheten i utsatt tid. Rutinerna bör förbättras så att alla som ansökt om tillstånd får besked i rimlig tid. Dessutom anser vi att det bör införas ett sista datum för när Skolverket ska lämna sitt beslut. Detta datum ska infalla i god tid innan läsåret startar och också i god tid innan ansökningstiden hos Skolverket går ut för nästa ansökningsomgång.

Den nationella tillsynen och kvalitetsgranskningen av skolväsendet är avgörande för att garantera likvärdiga förutsättningar för elever i hela landet. Tillsynen ska vara likvärdig för alla skolor oavsett huvudman. Brister i skolverksamheten är lika allvarliga var de än förekommer.

Möjligheten att få undantag från regeln om minst 20 elever för att få starta en skola bör öka. Om det finns finansieringslösningar och om övriga krav uppfylls ska inte det exakta elevantalet vara avgörande för om en skola ges tillstånd att verka. Ökade dispensmöjligheter skulle framför allt få betydelse för fristående skolor för funktionshindrade elever och fristående skolor i glesbygd.

De fristående skolorna ska inte vara skyldiga att delta i kommunernas skolutvärderingar. Istället ska kommunerna vara skyldiga att erbjuda de fristående skolorna att delta i de kommunala utvärderingarna och kvalitetsredovisningarna. Det ligger i de allra flesta fristående skolors egenintresse att delta och därför behövs inte ett statligt krav.

Fristående skolor ska återfå en större frihetsgrad och kunna sätta betyg tidigare än kommunala skolor. Om styrelsen för friskolan så beslutar, ska betyg därför kunna sättas tidigare.

Hur tidigt sådana betyg ska kunna sättas, får bli föremål för överväganden i den nya betygsutredningen. Möjligheter till dispens från betygsättning för vissa fristående skolor med särskild pedagogik, kvarstår.

Ersättning till fristående skolor

76. Villkoren för fristående skolor måste präglas av långsiktighet och tydlighet.
77. Reglerna för hur ersättningen till fristående skolor ska beräknas måste tydliggöras, exempelvis när det gäller hur lokalkostnader, moms-kompensation och kommunens skolpliktsavdrag ska påverka ersättningen.
78. Kommunens beräkning av ersättningen till fristående skolor ska ske under fullständig öppenhet. Kommunen ska vara skyldig att redovisa hur beräkningen har gjorts.
79. En fristående skola ska kunna få sin ersättning prövad genom förvaltningsbesvär.

Allians för Sverige vill skapa goda förutsättningar för att starta och driva fristående skolor. Vi kommer därför att arbeta för att alla områden inom det offentliga beslutsfattandet präglas av långsiktighet, tydlighet och av en förståelse för de fristående skolornas förutsättningar.

Dagens finansieringssystem för fristående skolor har inneburit ett antal problem både för de fristående skolorna och för kommunerna som är skyldiga att betala. Huvudproblemet ligger i bedömningen av vad som ska ligga till grund för kommunens beräkning av elevkostnaden. Skillnaden är idag stor mellan kommunerna både vad gäller hur man ersätter, vad man ersätter och vad ersättningen omfattar. Bland annat finns olika tolkningar av hur lokalkostnaderna ska beräknas, hur kommunens skyldighet att erbjuda utbildningsplats till alla elever ska värderas och hur stor moms-kompensation som ska ges. Eftersom ersättningen per elev är avgörande för en fristående skolas verksamhet kan ersättningsnivån bli ett sätt för kommunerna att antingen underlätta eller förhindra etablering av fristående skolor. Fullständig öppenhet måste råda kring hur kommunen beräknar ersättningen till fristående skolor. En kommun ska vara skyldig att redovisa hur beräkningen har gjorts.

Beräkningen av bidragen till fristående skolor är svår att genomskåda eftersom olika kommuner räknar in olika delar av utbildningen i elevkostnaden. Det uppstår därför tvister mellan fristående skolor och kommuner om hur stor ersättningen till skolan ska vara. För att införa en större rättssäkerhet för de fristående skolorna föreslår

Allians för Sverige att huvudmän till fristående skolor ges möjlighet att överklaga en kommuns beslut om bidrag genom förvaltningsbesvär. I dag finns enbart möjlighet för en kommuninvånare att överklaga lagligheten i kommunens bidragsbeslut. Genom att införa förvaltningsbesvär kan också domstolen göra en fullständig prövning och fastställa bidragsnivån till den fristående skolan, istället för att som idag enbart upphäva eller fastställa det överklagade beslutet.

Etableringsfrihet för förskolor

80. Etableringsfrihet för fristående förskolor ska införas. Vi föreslår att detta görs genom att skollagen ändras redan från och med den 1 juli 2006.

Allians för Sverige anser att mångfald ökar kvaliteten i förskolan. Därför ska etableringsfrihet för förskoleverksamhet införas. En kommun ska vara skyldig att lämna tillstånd till en förskola som uppfyller de krav som lagen ställer på god kvalitet och säkerhet. Kommunen ska också vara skyldig att lämna bidrag till en fristående förskola som har beviljats tillstånd och uppfyller kraven på öppenhet för alla barn som har rätt till förskola.

Fristående vuxenutbildning

81. Vuxenutbildning bör kunna bedrivas i fristående form precis som grundskola och gymnasieskola.

Allians för Sverige anser att vuxenutbildningen utgör en viktig möjlighet för vuxna att läsa in behörighet till högskoleutbildningar eller att byta inriktning på sin utbildning. Idag bedrivs vuxenutbildningen i kommunal regi, men i framtiden bör det också vara möjligt att erbjuda vuxenutbildning i fristående form på samma sätt som fristående grundskoleutbildning och gymnasieutbildning. Vuxna bör omfattas av samma möjlighet som barn och ungdomar att välja en utbildning som passar önskemål och behov.

Fristående skolor med konfessionell inriktning

Det är en rättighet för föräldrar att få välja den skola som de anser vara den bästa för barnets utveckling och lärande. I Europakonventionen tillförsäkras föräldrarna också rätten att välja en utbildning som överensstämmer med deras religiösa och filosofiska övertygelse. Det råder en bred enighet i Sverige om att denna rätt ska utövas inom ramen för skolväsendets allmänna värdegrund.

Allians för Sverige konstaterar att fristående skolor med konfessionell inriktning är efterfrågade av många föräldrar och att de därigenom fyller en viktig uppgift.

Skolor med konfessionell inriktning ska kvalitetsgranskas på samma sätt som andra skolor. Inspektioner ska skötas av den statliga skolmyndigheten.

Partierna i Allians för Sverige har delvis olika uppfattningar om hur tillståndsprovningen för friskolor ska gå till. Förändringar av dagens regelverk kan dock bara genomföras om de fyra partierna är överens.

Styrningen av skolan

Skolan ska styras mot kunskapsmålen

Målstyrningen fungerar inte i dag på grund av brister i den förda skolpolitiken. Alltför många och för otydliga mål har pålastats skolan. Lärares och rektorers befogenheter och ansvar är oklart. Rädslan för utvärderingar av elevers resultat har därutöver starkt bidragit till att skolan inte har styrts mot kunskapsmålen.

Ansvarsutkrävandet för skolors kvalitet är svagt. Det får till exempel inga konsekvenser för en huvudman eller en skola om elever inte ges förutsättningar att nå målen, trots att detta borde vara skolans huvuduppdrag.

Konsekvensen av den bristande målstyrningen av skolan är en försämrad skolkvalitet och bristande likvärdighet i utbildningen. Den likvärdiga skolan finns i dag bara på papperet. Elevernas resultat beror i ökande grad på kön och familjebakgrund.

För att stärka skolans kvalitet och säkra en likvärdig skola måste skolpolitiken läggas om. Skolans kunskapsuppdrag ska betonas, samtidigt som antalet mål minskas och de nationella kunskapsmålen i varje ämne förtydligas. Skolors självbestämmande måste öka; lärare och rektorer ska ha största möjliga professionella frihet i att avgöra hur de nationella målen ska uppnås. Tätare och förbättrade statliga utvärderingar ska genomföras av varje skolas kvalitet, dvs att alla elever ges förutsättningar att nå kunskapsmålen i alla ämnen. Ansvarsutkrävande ska införas för att garantera att alla skolor håller kvalitetskraven. I sista hand ska en skola kunna startas om med ny skolledning.

Fokus på skolans kunskapsuppdrag

82. Skolans huvudsakliga uppgift är kunskapsuppdraget – att alla elever ges förutsättningar att nå de nationella målen i alla ämnen.   83. Antalet mål ses över och förtydligas i läro- och kursplaner.   84. Det lagstadgade kravet på kommunala skolplaner tas bort.

Skolans uppdrag ska vara att alla elever når åtminstone de grundläggande kunskapsmålen i alla ämnen. För att stärka skolans kvalitet och uppnå en verkligt likvärdig skola för alla elever krävs att skolan styrs mot tydliga kunskapsmål. De nationella målen i läro- och kursplanerna ska därför förtydligas och antalet mål ses över.

De kommunala skolplanerna har visat sig bidra till skolans målträngsel. För att tydligare styra skolan mot de nationella kunskapsmålen ska det lagstadgade kravet på att alla kommuner ska upprätta en skolplan tas bort.

Öka skolors frihet – stärk lärares och rektorers ställning

- 85.** Ansvarsfördelningen mellan huvudman och profession ska vara tydlig i skollagen.
- 86.** Skolans pedagogiska uppdrag ska riktas direkt till lärare och rektorer.
- 87.** Statliga detaljregleringar ska rensas bort och ersättas med utvärderingar av varje skolas kvalitet.

Skolornas självbestämmande ska öka. Beslut om hur undervisningen utformas och resurserna används ska fattas av skolans lärare och rektor, där den bästa informationen om elevernas och skolans förutsättningar finns.

Ansvarsfördelningen mellan huvudman och profession måste tydliggöras i skollagen. Beslutsbefogenheter och ansvar i skollagstiftningen bör i större utsträckning vara riktade mot lärare och rektorer.

Rektor ska ha det övergripande ansvaret för skolans resultat och för att leda och samordna den pedagogiska verksamheten i skolan. Till rektorns uppgifter hör även att ta beslut i sådana frågor som rör enskilda elever och som ofta har karaktär av myndighetsutövning. Behörighetskrav för rektorer ska införas i skollagen.

Skollagens behörighetskrav för lärare ska förtydligas. För behörighet ska det krävas adekvat utbildning i de ämnen och de skolår som undervisningen avser.

Statliga detaljregleringar av hur skolans verksamhet och organisation är ett annat problem. Sådana detaljregleringar ska ersättas med tätare och bättre utvärderingar som fokuserar på varje skolas kvalitet. Detta ger lärare och rektorer större utrymme att anpassa verksamheten så som de bedömer lämpligast för att uppnå de nationella målen, givet de lokala förhållandena.

Partierna i Allians för Sverige har olika syn på hur finansieringen av skolan ska skötas. Två partier inom alliansen förespråkar att Sverige långsiktigt återgår till en nationell finansiering av skolväsendet. Det föreligger därför inget stöd för att genomföra denna reform i en kommande regering.

Tätare och förbättrade utvärderingar av skolors kvalitet

- 88.** Skolverkets utbildningsinspektion ges i uppdrag att utvärdera varje skolas kvalitet oftare än i dag, minst vart tredje år.
- 89.** Fokus för utbildningsinspektionens utvärderingar av skolors kvalitet ska vara hur väl skolorna klarar kunskapsuppdraget.
- 90.** Resultaten från utbildningsinspektionens granskningar ska rapporteras på ett jämförbart sätt och vara offentliga.
- 91.** De obligatoriska kvalitetsredovisningarna ska avskaffas.

Det behövs bättre kvalitetsgranskningar av den svenska skolan, både när det gäller kunskapsresultaten och den sociala miljön. Precis som med elevers prestationer är

det viktigt att så tidigt som möjligt upptäcka om en skola är på väg i fel riktning. Med regelbundna granskningar och återkommande uppföljningar ska en skolas kvalitet aldrig kunna bli oacceptabelt låg. Brister ska påpekas tidigt för att kunna åtgärdas tidigt. Det behövs bättre underlag för att det ska bli möjligt att göra bra utvärderingar och granska måluppfyllelsen. Våra förslag om nationella prov tidigare och i fler ämnen är ett steg dit.

Vi anser att varje skolas kvalitet ska granskas minst vart tredje år. Utbildningsinspektionens uppdrag ska tydligt fokusera på utvärderingar av hur väl kunskapsmålen uppfylls. Alla skolor ska behandlas lika. Analyserna av skolors kvalitet ska ske systematiskt och på samma sätt för alla skolor.

Resultaten från skolinspektionernas granskningar ska vara jämförbara och göras lätt tillgängliga för föräldrar, elever, lärare, rektorer och andra skolaktörer. Därmed kan elever och föräldrar lättare fatta välinformerade beslut om skolval, vilket i sig fungerar kvalitetsdrivande.

Dagens system med kvalitetsredovisningar innebär att den nationella granskningen av skolans kvalitet baseras på kommunernas granskning av sin egen verksamhet. Ingen annan verksamhet tillåts granska sig själv. Skolor som så önskar ska även i fortsättningen få genomföra kvalitetsredovisningar, men skyldigheten att upprätta dem ska slopas.

Alla skolor ska ha rutiner för utvärdering så att det blir ett tydligt samband mellan, mål utvärdering och utveckling. Resultaten av olika kvalitetsutvärderingar ska sammanställas och redovisas offentligt.

Det ska finnas sanktioner mot skolhuvudmän som inte sköter sig

92. Skolverkets tillsynsansvar för kommunala huvudmän ska slås fast i skollagen.   93. Skolverket ska kunna förelägga såväl kommunala som fristående huvudmän med vite om de inte följer skolans regelverk.

Staten måste ha verktyg för att kontrollera att lagar och förordningar följs. På skolans område är kontroll en nödvändig del av en mål- och resultatstyrd organisation. Nationella krav måste hävdas aktivt och staten måste kräva att åtgärder vidtas när kraven inte är uppfyllda.

Skolverkets tillsynsansvar över huvudmän för fristående skolor är fastställt i skollagen. Tillsynsansvaret över kommunala huvudmän anges dock bara i förordning, inte i lag. Detta är unikt för skolområdet, enligt Riksrevisionen. Allians för Sverige föreslår att Skolverkets tillsynsansvar också för kommunala huvudmän ska slås fast i skollagen.

Idag finns heller inga sanktioner för Skolverket att tillgripa om en kommunal skola missköter sig. Regeringen kan tvångsförvalta en kommun men det ingreppet är så stort så det har aldrig använts. Samtidigt finns, enligt Skolverket, sedan ett par år

tendenser till att kommuner inte alltid rättar till konstaterade brister så snabbt och målmedvetet som man har rätt att kräva. Staten måste kunna ingripa mot kommuner som allvarligt brister i sitt ansvarstagande. När det gäller fristående skolor, har staten till och med möjlighet att stänga dem. Införande av vite innebär att mer likvärdiga sanktionsmöjligheter införs för kommunala och fristående huvudmän. För de fristående skolorna innebär införande av vite att ett mellansteg införs, så att möjlighet ges att rätta till bristerna innan en så extrem åtgärd som att stänga ned verksamheten vidtas .

Alliansen föreslår därför att Skollagskommitténs utredda och remissberedda förslag om att införa möjlighet för Skolverket att vitesförelägga kommunala och fristående huvudmän införs så snart som möjligt.

Utveckla elevinflytandet

94. Möjligheterna att utöva elevinflytande ska anpassas till elevernas ålder och mognad.

95. Bestämmelsen om elevstyrda gymnasier ska avskaffas

Elever har lagfäst rätt till inflytande över hur deras utbildning utformas. Undersökningar visar att elever upplever att deras inflytande avtar med stigande ålder trots att det borde vara tvärtom.

Inflytandets omfattning och utformning ska anpassas efter elevernas ålder och mognad och utformningen av elevinflytandet ska bestämmas lokalt. Elevråden och elevskyddsombuden bör här kunna spela en viktig roll.

Ytterst få elever strävar efter att få styra sin skola administrativt. Det ska vara de professionellt utbildade i skolan – rektorer och lärare – som till slut fattar de avgörande besluten. Bestämmelsen om elevstyrda gymnasier ska därför avskaffas.

Kommunala friskolor ska uppmuntras

96. Kommunala friskolor kan skapas genom att skolans styrelse får status som egen nämnd i kommunen. En kommunal friskola ska stå friare i förhållande till kommunen, än övriga kommunala skolor. En kommunal friskola ska ha samma rätt som friskolor att introducera betyg tidigare än år sex.

Kommunala skolors självständighet gentemot kommunerna ska öka. Bland annat ska det lagstadgade tvånget att fastställa kommunala skolplaner slopas.

Kommuner har idag möjlighet att omvandla kommunala skolor till ”kommunala friskolor”. Det sker genom att en lokal styrelse bildar en egen nämnd i kommunen. Vi vill uppmuntra detta, bl.a. genom att sprida information om denna möjlighet och om de erfarenheter som finns kring detta. Eftersom skolor som är självstyrande vad

avser beslut om hur resurser ska fördelas, vilken personal som ska anställas m.m., tenderar att vara framgångsrika skolor.

En kommunal friskola ska ha samma rätt som friskolor att sätta betyg tidigare än år sex, enligt resonemanget på s 28.

Lärare och rektorer

Höj läraryrkets status

Många lärare och skolledare är engagerade, kunniga och framgångsrika. Men det ska inte vara *trots* skolpolitiken som skolor lyckas. Tvärtom ska skolpolitiken – genom att undvika detaljstyrning och fokusera på kvalitet och stabila spelregler – stärka de professionella i sitt arbete på alla skolor.

Forskningen visar att lärarnas kompetens är den viktigaste faktorn för goda kunskapsresultat. För att vi ska kunna öka kvalitetskraven på skolan krävs att de som verkar där ges bättre villkor än idag. Det alldeles avgörande kommer att vara skolans förmåga att dra till sig välutbildade, kunniga lärare. Att stärka skolan kräver att kvaliteten i lärarnas utbildning och fortbildning förbättras, och att skolans signalsystem premierar professionella, välutbildade lärare och regelbunden fortbildning.

På bara tio år har andelen obehöriga lärare i grundskolan mer än fördubblats. I dag saknar en av fem lärare på grundskolan och en av fyra lärare på gymnasieskolan pedagogisk utbildning. I svenska, engelska och matematik har bara mellan sextio och sjuttio procent av lärarna både har en lärarutbildning och en utbildning i ämnet de undervisar i. I vissa ämnen har endast fyra av tio lärare det. Även om det på individnivå finns väldigt duktiga personer som undervisar utan rätt utbildning, så är det som helhet så att kvaliteten riskeras av att allt fler lärare i grund- och gymnasieskolan saknar antingen pedagogisk utbildning eller utbildning i ämnet.

Många av de skolmisslyckanden vi ser i dag är resultatet av en skolpolitik som steg för steg har underminerat läraryrkets auktoritet och status. Om skolan ska klara att ge eleverna förutsättningar att klara kunskapsmålen måste läraryrkets attraktionskraft höjas.

Skärp behörighetsreglerna för lärare

- 97.** Endast behöriga lärare ska få tillsvidareanställas. Om det inte finns en behörig lärare att tillgå får en obehörig visstidsanställas.
- 98.** För behörighet ska läraren ha lärarutbildning samt adekvat utbildning i såväl undervisningsämnet/-ämnena som i de skolår som undervisningen avser.
- 99.** Endast behöriga lärare ska få sätta betyg. Denna reform kan genomföras fullt ut när våra förändringar av lärarutbildningen fått genomslag.
- 100.** Obehöriga lärare och andra personer ska lättare kunna validera sina kunskaper och få information om vilka kompletterande kurser som krävs för att uppnå behörighet.
- 101.** Personer med relevant ämnesutbildning ska kunna komplettera med en ettårig praktisk pedagogisk utbildning för att uppnå behörighet. Obehöriga lärare med väl vitsordad tjänstgöring ska kunna få sina yrkeserfarenheter validerade och tillgodoräknade i den verksamhetsförlagda delen av utbildningen.

- 102.** Inom vissa specialkompetenser ska yrkeskunskaper kunna valideras att motsvara ämneskunskaper, t ex en textilkonstnär inom textilslöjd.
- 103.** Samma behörighetsregler ska gälla för både kommunala och fristående skolor. Det ska inte vara möjligt att kringgå behörighetskraven genom att lägga ut undervisning på entreprenad.

De som undervisar i skolan ska ha såväl lärarutbildning som utbildning i undervisningsämnet/-ämnena och en inriktning mot relevant skolform. Begreppet "behörig" måste definieras tydligare i skollagen. Det är otillräckligt att tala om lärarbehörighet enbart i betydelsen avklarad lärarutbildning. För behörighet ska läraren ha adekvat utbildning både för det ämne och för den skolår som undervisningen avser.

Endast behöriga lärare ska få tillsvidareanställas. Om det inte finns en behörig lärare att tillgå får en obehörig korttidsanställas. Den som är obehörig ska genomföra sin undervisning under överinseende av en behörig lärare.

Endast behöriga lärare ska få sätta betyg. Denna reform kan dock genomföras fullt ut först när våra förändringar av lärarutbildningen fått genomslag.

Fler vägar behöver öppnas till läraryrket, så att skolan får fler behöriga lärare. Det behövs möjligheter att få sina kunskaper validerade för den som har ämneskunskaper, omfattande undervisningserfarenhet eller utländsk lärarutbildning. Därefter måste det bli enklare än i dag att komplettera med den akademiska utbildning som krävs för behörighet.

Vi föreslår att en person med tillräckliga ämneskunskaper ska kunna komplettera sin utbildning genom en ettårig praktisk pedagogisk utbildning (PPU-år). Den som både har de ämneskunskaper som krävs och väl vitsordad tjänstgöring som obehörig ska kunna få sina arbetslivserfarenheter validerad och därmed kunna avstå den verksamhetsförlagda delen av utbildningen. Personer som saknar högskoleexamen, men har relevanta färdigheter i ett ämne, ska kunna validera sina kunskaper, det kan t ex gälla en textilkonstnär i textilslöjd eller infödd amerikan med goda språkkunskaper i engelska. Sådan validering sker efter ansökan hos lärosätet.

Samma behörighetskrav ska gälla för såväl kommunala som fristående skolor. Det ska inte vara möjligt att kringgå behörighetskraven genom att lägga ut undervisning på entreprenad.

Lärarutbildningen ska kvalitetssäkras

- 104.** Svensk lärarutbildning måste under de närmsta åren reformeras och kvalitetssäkras, både med hänsyn till de kvalitetsbrister som bl a Högskoleverket pekat på och i syfte att anpassa utbildningssystemet till den europeiska Bolognaprocessen. En utredning tillsätts i syfte att uppnå bredast möjliga förankring kring dessa förändringar. Fram till dess kvarstår strukturen i dagens lärarutbildning.

- 105.** Staten ska ha ansvar för finansiering av den verksamhetsförlagda delen av lärarutbildningen.
- 106.** Högskoleverket ska dra in examinationsrätten för lärarutbildningar som inte håller kvalitetskraven.

Lärarnas roll i skolan har förändrats och är i dag mer betydelsefull än kanske någonsin tidigare. I den målstyrda skolan ska läraren anpassa undervisningen så att varje elev ges förutsättningar att uppnå målen i alla ämnen. Att klara dessa uppgifter kräver såväl djup i ämneskunskaper som god pedagogisk förmåga. Behovet av djupa ämneskunskaper ökar naturligtvis de senare åren i grundskolan och i gymnasieskolan.

Lärarutbildningen måste både hålla hög akademisk kvalitet och förbereda studenterna för läraryrkets krav av i dag. En lärarexamen ska vara ett kvitto på att studenten är anställningsbar i yrket.

Svensk lärarutbildning måste under de närmaste åren reformeras och kvalitetssäkras både med hänsyn till de kvalitetsbrister som bl a Högskoleverket pekat på och med hänsyn till den sk Bolognaprocessen, som innebär att de europeiska utbildningssystemen anpassas till varandra. Allians för Sverige anser att förändring måste föregås av en utredning så att största möjliga förankring nås kring dessa förändringar. Det är viktigt att representanter för lärarna finns med i ett sådant förankringsarbete.

Högskoleverkets utvärdering av lärarutbildningen visade att det fortfarande råder en påtaglig brist på forskningsanknytning i lärarutbildningen. Det är väsentligt för lärarutbildningens kvalitet att utbildningen når samma akademiska massa som övriga professionsutbildningar i högskolan. En stärkt forskningsförankring kräver uppbyggnad av basresurser till forskning och forskarutbildning.

Den verksamhetsförlagda delen av utbildningen (VFU), praktiken på skolor, måste fungera för att lärarstudenterna ska få en komplett utbildning. I dag råder både platsbrist och finansieringsproblem. Det brister i utbildningen av de lärare som ska handleda de lärarstuderande. Det avsätts otillräckligt med tid för sådana uppgifter och incitament saknas ofta för lärare att ägna sig åt detta. Det leder till kvalitetsbrister för den lärarstuderande. Genom vårt förslag om ett auktorisationssystem skulle handledning och mentorskap för lärarstudenter kunna bli ett steg i lärarkarriären. Den verksamhetsförlagda delen av lärarutbildningen ska finansieras av staten. På sikt bidrar det till att göra det mer attraktivt för skolor att ta emot lärarstuderande och för lärare att ta på sig uppdraget som handledare.

Antalet platser inom VFU måste säkerställas, handledare måste utbildas och ges ersättning. Högskoleverket bör också ges i uppdrag att löpande utvärdera kvaliteten av lärarutbildningen, inklusive den verksamhetsförlagda delen. Ett kortsiktigt sådant uppdrag finns, för att följa upp utvärderingen en tid efter att lärosätena har fått möjlighet att åtgärda bristerna. Vi anser dock att Högskoleverket ska ges ett långsiktigt uppdrag att regelbundet följa upp och utvärdera kvaliteten i lärarutbildningen. Lärosäten som inte klarar kvalitetskraven ska inte ges examinationsrätt.

Dagens lärarhögskolor ska utsättas för konkurrens. Examinationsrätt till lärare ska ges till alla lärosäten som uppfyller kraven. Examen från fristående lärarutbildningar ska kunna meritera till lärarbehörighet.

Skapa en speciallärarutbildning

107. En speciallärarutbildning med inriktning mot barns läs- och skrivsvårigheter införs. Det blir en ny påbyggnadsutbildning för de med lärarexamen.

Kunskaper om barns språkutveckling, om effektiva metoder för att stimulera barns läs- och skrivförmåga tidigt och om olika former av stöd till barn med läs- och skrivsvårigheter måste komma tillbaka till skolan. Skolorna behöver tillgång till speciallärare som har möjlighet att jobba enskilt med elever i behov av stöd i sin läs- och skrivutveckling. Ju tidigare ett barn kan få effektivt stöd med läs- och skrivutvecklingen, desto mindre sannolikhet att barnet senare får problem i andra ämnen. Att tillföra skolan de kunskaper om språkutveckling som en speciallärare har gynnar även barn med invandrabakgrund som har en annan språktillhörighet. Dessa barn kan ges effektivt stöd med att lära sig svenskt uttal, samt att läsa och skriva.

Dessa behov täcks inte av dagens specialpedagoger, vars främsta uppdrag är att stödja lärarna i att undervisa elever som har inlärningsproblem i form av t.ex. ADHD och DAMP. Alliansen anser att specialpedagogutbildningen ska finnas kvar men att det därutöver behövs en speciallärarutbildning. Lärarutbildningen, varken den nuvarande eller de närmast föregående, har tillhandahållit kunskaper som de tidigare speciallärarna hade. Våra krav på att göra kunskaper i läs- och skrivinlärning obligatoriskt för en lärarexamen har glädjande nog äntligen införts. Det är en bra och viktig förändring. Men i den speciallärarutbildning vi vill införa ska ges kunskaper i barns språkutveckling, i analysmetoder för att avgöra var ett barn befinner sig i sin språkutveckling, hur språkutvecklingen kan stimuleras och stödinsatser för barn med läs- och skrivsvårigheter. Förkunskapskrav för en speciallärarutbildning ska vara en lärarexamen.

Inför en lärarauktorisering

108. Lärarauktorisering ska införas.

Genom nationella kvalitetsnormer skapas en naturlig karriärväg inom läraryrket. Vi vill därför införa ett statligt sanktionerat system för lärarauktorisering. Vårt förslag ligger nära det som Lärarnas riksförbund och Lärarförbundet har presenterat och bygger på tanken att befogenheter för lärare, inte minst befogenheter för lärares myndighetsliknande uppgifter som betygssättning och omprövning av betyg, ska kopplas till krav på lärares behörighet, yrkesetik och erfarenhet. Vidare omfattar systemet kvalitetskrav på de lärare som handleder blivande lärare i den verksamhetsförlagda delen av lärarutbildningen, vanligen kallad VFU. Vi vill pröva möjligheten att koppla samman ett sådant auktorisationssystem med den utveckling och fördjupning i yrket som varje lärare bör ha tillgång till.

Inför behörighetskrav för rektorer

<p>109. En akademisk rektorsutbildning ska införas
110. Behörighetskrav på rektorer införs i skollagen</p> |
|--|

Rektors huvuduppgift är att leda skolans verksamhet så att målen i läroplan och kursplaner nås. För att skolan ska hålla hög kvalitet är rektors ledarskap därför av stor betydelse. En ny akademisk rektorsutbildning bör skapas. Den som har en lärarexamen och bedöms ha läst kurser som motsvarar dem inom rektorsutbildningen, ska kunna tillgodoräkna sig dessa. Utbildningen ska ge kunskap och förtrogenhet i myndighetsutövning, skoljuridik, skolekonomi, pedagogisk utveckling och ledarskap.

Stärk skolans kunskapsbas

111. Aktiva lärare ska ges utökade möjligheter att bedriva forskning.

När skolans huvuduppgift är att alla elever ska nå kunskapsmålen behöver undervisningen ständigt utvecklas och förbättras, så att skolan på ett bättre sätt klarar den utmaning det innebär att undervisa elever med olika bakgrund och förutsättningar. Det är signifikativt att det i stort sett inte finns några lektorer kvar i den svenska skolan. När skolans kunskapsuppdrag nedvärderats under lång tid anses det till sist inte heller så viktigt med välutbildade lärare. Lärarkets låga status bidrar också till att det inte är attraktivt för forskarutbildade att söka sig till skolan. Denna utveckling behöver vändas.

Lärare ges sällan tillfälle att bidra aktivt till att bygga upp skolans kunskapsbas och till att utveckla skolans verksamhet. Ett konkret exempel på vad det kan få för konsekvenser är att effektiva metoder för att t.ex. prognostisera och hjälpa barn med läs- och skrivsvårigheter inte alltid utnyttjas, helt enkelt för att den kunskap som byggts upp genom forskning inom olika discipliner inte når ut till skolans lärare, rektorer och beslutsfattare.

Vi vill öka lärares möjligheter att bedriva forskning. Det ger fördjupning och nya karriärvägar för lärare och bidrar till att forskningen bedrivs kring frågeställningar som är relevanta för skolans verksamhet. Lärare ska inte längre vara bortkopplade från utvecklingen av yrkets kunskapsbas.

Lärares möjligheter till akademisk fortbildning ska öka

112. Lärares möjligheter till akademisk fortbildning och fördjupning ska öka.

Den kvalificerade fortbildningen för lärare har länge varit starkt eftersatt. Det saknas pengar och drivkrafter för detta hos såväl lärare, rektorer som arbetsgivare. Vi vill understryka vikten av att lärare ska få utvecklas i sitt yrke. Ambitiösa lärare sköter mycket av fortbildningen på egen hand i dagsläget, men arbetsgivarens ansvar tas långt ifrån alltid.

Arbetsgivare och arbetstagare har i centrala avtal sedan flera år tillbaka kommit överens om ett utrymme motsvarande, i genomsnitt, ca tre veckors reglerad tid per lärare för kompetensutveckling. Denna tid måste fyllas med kvalificerat innehåll.

Övergångsregler

<p>113. Den person som anses behörig enligt nuvarande, eller äldre, ordning, ska anses behörig också efter att våra föreslagna regelförändringar har genomförts.</p>

Det är en självklarhet enligt svensk arbetsrätt att de lärare och rektorer som är tillsvidareanställda enligt dagens regelverk behåller sin anställning, även när regelverket skärps. Den person som anses behörig enligt nuvarande, eller äldre, ordning, ska anses behörig/auktoriserad också efter att våra föreslagna regelförändringar har genomförts.

Högre utbildning

Det övergripande målet för Allians för Sveriges högskolepolitik är att förbättra kvaliteten i den högre utbildningen. Fler utbildningsplatser måste därför åtföljas av resursförstärkningar som gör det möjligt för lärosätena att upprätthålla kvaliteten.

Våra mål för den högre utbildningen är:

- att garantera förutsättningarna för en högre utbildning i världsklass.
- att garantera den högre utbildningens och forskningens frihet.
- att skapa förutsättningar för utveckling och bibehållande av starka, självständiga lärosäten.
- att fokusera på kvalitet i den högre utbildningen.
- att ge studenterna och lärosätena goda förutsättningar för internationellt utbyte och samarbete.

Sverige är beroende av en högklassig grundutbildning

Sverige behöver välutbildad arbetskraft för att klara den internationella konkurrensen och skapa ekonomisk tillväxt och ökat välstånd. En högre utbildning med internationellt konkurrenskraftig kvalitet är en förutsättning för att åstadkomma detta. Det utgör också grunden för framtida forskning och utveckling. Klarar Sverige inte av detta, dras de långsiktiga förutsättningarna för tillväxt och ökat välstånd undan.

Den enskilde studentens nyfikenhet och kunskapssökande ska stå i centrum för den högre utbildningens inriktning och dimensionering. En politik för kunskapsbyggande ska utgå från den enskildes personliga drömmar, önskemål och krav. Därigenom ökar motivationen, som är en förutsättning för goda studieresultat. Den högre utbildningen ska bidra till studenternas personliga utveckling, samhällsengagemang, kritiska tänkande och bildning. Kunskap har ett värde i sig.

I dag finns minst ett lärosäte för högre utbildning i varje län. Allians för Sverige slår vakt om grundutbildningen och forskningen över hela landet. Vi ser positivt på högskolans samverkan med det omgivande samhället. Lärosätena bör i högre grad än tidigare vara aktiva medspelare i den regionala utvecklingen. I ett nära samspel med näringsliv och offentlig sektor blir lärosätena en viktiga för att stärka regionernas konkurrenskraft i en alltmer globaliserad ekonomi.

Den vetenskapliga verksamheten behöver ha etiska ramar, som läggs fast utifrån en levande etisk diskussion. Den högre utbildningen måste liksom utbildningsväsendet i övrigt genomsyras av de grundläggande värderingar som samhället byggts upp utifrån. Dessa värderingar är en förutsättning för ett demokratiskt, tolerant och öppet klimat med mångfald i kunskapsutvecklingen. Dessa gemensamma värden har alla som arbetar i den högre utbildningen ett ansvar för att förmedla och förankra.

Allians för Sverige vill se en högre utbildning där individen och individens kunskaper sätts i centrum. Likhet inför lagen är den väg till verklig jämlikhet och

jämställdhet som vi förordar. Varken negativ eller positiv särbehandling kan tolereras. Vi vill avlägsna strukturer som förhindrar en utveckling mot jämlikhet och jämställdhet inom den högre utbildningen.

Allians för Sverige anser att högre utbildning ska vara öppen för alla, som har intresse och förutsättningar för sådan utbildning. Den bör dessutom vara lättillgänglig genom direktutbildning eller per distans, och den bör vara kostnadsfri för EES-medborgare och för studenter från utländska universitet som har samarbetsavtal med Sverige. Vi anser vidare att den sociala snedrekryteringen till högre utbildning även fortsättningsvis med kraft måste motverkas. Fadrdar och goda förebilder samt bättre information kan vara några sätt att åstadkomma detta. Helt avgörande är emellertid att grundskolan och gymnasieskolan klarar sina uppgifter att ge eleverna grundläggande kunskaper och färdigheter.

Hög kvalitet i utbildningen

- 114.** Kurser inom högskolan ska hålla akademisk nivå. Nybörjarkurser på gymnasienivå ska inte ge akademiska poäng eller ekonomiska resurser, och högskolan ska inte repetera gymnasieskolans kurser.
- 115.** Andelen disputerade lärare och lärartätheten behöver öka för att säkerställa utbildningens kvalitet.
- 116.** Kvaliteten i den högre utbildningen måste utvärderas kontinuerligt.

Allians för Sverige anser att förbättringar av den högre utbildningens kvalitet nu måste få högsta prioritet. Resurser för att öka lärartätheten och andelen disputerade lärare i grundutbildningen måste byggas upp, så att en framtida utbyggnad av grundutbildningen kan ske utan att det får negativa effekter på utbildningens kvalitet. Kvaliteten i den högre utbildningen måste samtidigt utvärderas kontinuerligt.

Kurser som ges inom högskolan ska hålla akademisk standard, och enbart sådana kurser ska ge akademiska poäng och ekonomiska resurser till lärosätet. Nybörjarkurser i tyska, franska, spanska och italienska bör sålunda inte anordnas av högskolan. Högskolan ska inte heller behöva använda sina resurser till att reparera kunskapsbrister från gymnasienivån. Kvaliteten i gymnasieutbildningen måste därför förbättras och förkunskapskraven till högskolan skärpas.

Dimensionering

- 117.** Kvaliteten i den högre utbildningen måste höjas. Först därefter kan utökningar av det totala antalet högskoleplatser bli aktuella.
- 118.** Studenternas val av utbildning och lärosäte ska väga tungt vid resurstilldelning.
- 119.** Studie- och yrkesorientering av hög kvalitet i gymnasieskolan och högskolan är nödvändig för att bättre tillgodose individens, samhällets och arbetsmarknadens behov.

Allians för Sverige anser att studenternas val av utbildning och lärosäte ska väga tungt vid beslut om dimensionering av olika utbildningar. Vi anser därför att det bör vara möjligt att öka resurstilldelningen till ett lärosäte som många studenter söker till. Även samhällets och arbetsmarknadens behov måste beaktas vid beslut om dimensionering. Därför krävs studie- och yrkesvägledning av hög kvalitet både i gymnasieskolan och i högskolan.

Behörighetskrav

- 120.** Kraven på förkunskaper ska höjas, så att de speglar vad som krävs för att klara utbildningen och ger tydliga signaler till gymnasieskolans elever.
- 121.** Betyg i ämnen som är relevanta för den sökta utbildningen ska vara meriterande och ges högre vikt.
- 122.** Lärosätena ska ges större frihet att profilera sitt utbildningsutbud och utforma behörighets- och urvalsregler.
- 123.** Det ska finnas möjlighet att läsa in grundläggande behörighet inom vuxenutbildningen och genom att tentera av gymnasiekurser.

Att studera på högskola och universitet är krävande. Allt fler utvärderingar visar dock att nybörjarstudenternas förkunskaper sjunkit de senaste fem till tio åren. För att höja kvaliteten i den högre utbildningen ska inträdeskraven skärpas. Det gäller såväl kraven för grundläggande som särskild behörighet. För grundläggande behörighet ska lägst betyget Godkänd i svenska och engelska krävas. Som särskild behörighet till flera längre utbildningar i högskolan ska lägst betyget Godkänd i ytterligare ett främmande språk utöver engelska krävas. Som särskild behörighet för naturvetenskapliga och tekniska utbildningar bör också krav på lägst betyget Godkänd i högre kurser i matematik krävas. Betyg i ämnen som är relevanta för den sökta utbildningen ska vara meriterande och ge extra poäng genom att de ges högre vikt vid ansökan.

Samtidigt är det viktigt att de blivande studenterna får relevant och objektiv information om vilka förkunskapskrav som ställs för olika utbildningar, och vilka skillnader det finns mellan olika lärosäten. Sådana jämförelser behöver göras mer systematiskt än idag.

Resurstilldelning

- 124.** Det behövs ett nytt system för att fördela resurser till grundutbildningen.

Det nuvarande resurssystemet uppvisar många brister genom att det premierar kvantitet i stället för kvalitet.

Allians för Sverige anser att resurstilldelningssystemet för den högre utbildningen i grunden behöver förbättras:

- Resurserna måste i högre grad följa studenternas val av lärosäte.
- Den andel av högskolans anslag som fördelas på basis av hur många studenter som godkänts ska minska kraftigt. Det ska inte löna sig ekonomiskt att erbjuda kurser med låga krav.

- Kurser på kandidat- magister- och masternivå ska ge högre ekonomisk ersättning till lärosätet än kurser på grundläggande nivå.
- Utvärdering av kvaliteten i lärosätenas resultat bör ligga till grund för resurstilldelningen.
- Omfördelning av resurser mellan lärosätena bör underlättas.

Internationalisering

- 125.** En internationellt gångbar masterexamen av hög kvalitet ska införas.
- 126.** För att säkerställa den internationella statusen på svenska generella examina ska det även i fortsättningen finnas krav på fördjupning och progression för en kandidat- respektive en magisterexamen.
- 127.** Beslut om examensrättigheter ska fattas av Högskoleverket utifrån tydliga kriterier.

Svenska universitet och högskolor måste kunna erbjuda utbildningar, som står sig i ett allt mer globaliserat utbildningssamarbete. Högskoleverket bör i ökad utsträckning stödja den internationalisering av den högre utbildningen som initierats genom Bolognaprocessen för att öka rörligheten för lärare och studenter. En internationellt gångbar masterexamen av hög kvalitet ska införas.

För att säkerställa kvaliteten och den internationella statusen på svenska examina ska det även i fortsättningen finnas krav på fördjupning och progression. För generella examina ska det på kandidatnivå krävas minst 60 poäng i ett huvudämne eller inom kunskapsområdet. Motsvarande krav för magisternivå ska vara minst 80 poäng. För examina med yrkesinriktning eller av tvärvetenskaplig karaktär föreslår vi att fördjupning och progression ska ske inom relevant ämnesområde.

Beslut om examensrättigheter och rätt till vetenskapsområden ska inte ligga på politisk nivå utan delegeras till lämplig myndighet, förslagsvis Högskoleverket. Alla lärosäten ska efter ansökan, prövning av den vetenskapliga kvaliteten och godkännande av Högskoleverket kunna få rätt att utfärda masterexamen. Verket bör utarbeta klara och tydliga kriterier som ska ligga till grund för verkets beslut om examensrättigheter, så att processen blir transparent.

Självständiga lärosäten

- 128.** Lärosätenas självständighet och integritet ska garanteras. Ledamöterna i högskolestyrelserna ska utses av lärosätena själva.

Allians för Sverige anser att den högre utbildningen ska avpolitiserats för att garantera lärosätenas självständighet och integritet. Regeringens direkta inflytande över högskolestyrelser ska avskaffas. Ordförande och ledamöter i högskolestyrelserna ska utses av lärosätena själva. Rektorn ska kunna vara ordförande i högskolestyrelsen.

Förbättra studenternas studiesociala situation

129. En utredning som ser över studenternas studiesociala situation bör tillsättas.

Studenternas studiesociala situation har länge varit eftersatt. Studiemedlen måste samverka bättre med de sociala trygghetssystemen, så att den enskilde har möjligheter att försörja sig och leva ett tryggt liv under sin studietid. Samspelet mellan studiestödssystemet, bostadsbidraget, socialförsäkringssystemet, socialbidraget och arbetslöshetsförsäkringen behöver därför ses över. Situationen för studenter med barn behöver ges särskild uppmärksamhet. Även studenthälsovården behöver granskas ur ett studiesocialt perspektiv.

Ett helhetsgrepp behöver nu tas kring dessa frågor. En parlamentariskt sammansatt utredning bör tillsättas, med uppdrag att göra en analys och föreslå lösningar för att förbättra studenternas studiesociala situation. I en sådan utredning bör studenterna ges ordentlig representation.

Forskning

Kunskap är centralt för människans personliga tillväxt, regional utveckling och internationell konkurrens. Ny kunskap lägger grunden för välbefinnande och kulturell utveckling. Utvecklingskraft beror på hur väl folk och nationer förmår att stimulera och tillvarata den enskildes lärande och kunnande. Ett kunskapssamhälle fordrar specifika villkor för att vara långsiktigt hållbart, flexibelt och nyskapande.

Sverige har presterat forskning av världsklass inom många områden. Att så kommer att vara fallet även i framtiden är dock inte något som kan tas för givet. Forskningens villkor måste ständigt ses över. De socialdemokratiska regeringarna har under de senaste elva åren urholkat de reella resurserna till forskningen. Vi ser också ökande tendenser till att lärosätena inte tillförsäkras självständighet från politiken. På sikt riskerar denna politik ge allvarliga konsekvenser för Sveriges förmåga att vara en ledande forskningsnation.

Forskningspolitiken måste läggas om för att långsiktigt lägga grunden för svensk forskning av hög kvalitet. Syftet med forskningen är bredare än att skapa kommersiellt gångbara produkter och materiell försörjning. Forskning är en oundgänglig del av mänsklig kultur. Kunskapstillväxt och strävan efter förklaring har ett egenvärde. Även forskning som inte omedelbart kan förutses vara nyttig eller svara mot akuta behov kan leda till bättre livskvalitet för människor och ett tryggare samhälle.

Resurserna till forskning måste öka

130. Alliansen föreslår att de statliga resurserna till lärosätenas forskning och forskarutbildning ska öka med två miljarder kronor 2006-2010, utöver nivån i vänsterkartellens beslut i riksdagen. Den utökade satsningen ska fördelas direkt till universiteten och högskolorna genom fakultetsanslag.

De statliga resurserna till lärosätenas forskning och forskarutbildning har urholkats reellt under lång tid, eftersom anslagen inte ens har motsvarat de kostnadsökningar som följt av pris- och löneökningar. Forskarutbildningens volym har också expanderat kraftigt utan motsvarande resursförstärkning. Detta är allvarligt, eftersom kvaliteten på grundforskningen och forskarutbildningen riskeras. I synnerhet drabbas ämnesområden som har en liten andel extern finansiering, t.ex. inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Staten har ett särskilt ansvar för att finansiera grundforskningen, som måste tas på allvar.

Alliansen anser att en grund måste byggas så att förutsättningar för en högkvalitativ grundforskning och forskarutbildning ges. Vi vill därför förstärka resurserna till lärosätenas s.k. fakultetsanslag permanent med två miljarder kronor de kommande fem åren. Det ökar forskningens frihet och självständighet samt tillförsäkrar resurser också till de ämnesområden som traditionellt har en låg andel extern finansiering.

Inte bara tillämpad forskning, utan även högkvalitativ grundforskning lägger grunden för innovationer. Den resursförstärkning Allians för Sverige vill göra för lärosätenas

grundforskning och forskarutbildning är ett första steg för att förbättra förutsättningarna för att stärka forskningens roll för företagande och tillväxt.

Forskningen måste ges större frihet

- 131.** Sverige behöver självständiga, fria lärosäten.
132. Forskningsrådets och forskningsstiftelsernas självständiga ställning ska säkras.
133. Styrelserna på högskolor och universitet ska avpolitiseras.

Sverige behöver självständiga, fria lärosäten om vi ska kunna säkra hög kvalitet inom såväl den högre utbildningen som forskningen. Lärosäten och forskare måste fritt tillåtas avgöra vilka forskningsfrågor som ska ställas och vilka forskningsprojekt som ska bedrivas, och inte påtvingas för dagen politiskt korrekta frågeställningar.

Ett viktigt led i att ge forskningen större frihet är att avskaffa regeringens direkta inflytande över högskolestyrelserna. Lärosätena ska utse ledamöter och ordförande i styrelserna. Rektorn ska kunna vara ordförande. Forskningsråden och forskningsstiftelserna ska självständigt bevilja anslag till grundforskning utifrån vetenskaplig kvalitets- och relevansbedömning. Ordföranden och ledamöterna ska därför utses av vetenskapssamhället, inte av regeringen.

Med frihet följer ansvar. Det behövs därför en etisk plattform och fortlöpande diskussion kring forskning och hur forskningsresultat ska tillämpas.

Fördela statliga forskningsresurser så att kvalitet premieras

- 134.** Resursfördelningsystemet ska premiera förstklassig forskning.

De statliga forskningsanslagen ska fördelas mellan universitet och högskolor på ett sätt som gynnar förstklassig forskning, oavsett om den sker vid större eller mindre lärosäten. Vi föreslår därför ett nytt system för att fördela resurserna till forskning, där lärosätena kvalificerar sig stegvis för tilldelning av forskningsresurser. Denna kvalificering kan göras utifrån en trappa där det anges vilka vetenskapliga rättigheter ett lärosäte ska tilldelas, beroende på vilket steg i utvecklingen det har uppnått.

Vi föreslår följande grundmodell för fördelning av fakultetsanslagen:

- En del av fakultetsanslagen för forskning ska fördelas utifrån hur många studenter lärosätet har.
- En del av medlen fördelas i konkurrens efter en vetenskaplig bedömning av lärosätets forskningsresultat de senaste åren.
- En viss del av fakultetsanslagen fördelas i konkurrens efter en kvalitetsgranskning av lärosätets program och strategi för forskningen.

Stimulera kommersialisering av forskningsresultat

- 135.** Stimulera kommersialisering av forskningsresultat genom att stärka holdingbolagen vid lärosätena. Lärosäten som bidrar till ökad kommersialisering bör också kunna få högre forskningsanslag.

En ökad kommersialisering av forskningsresultaten stärker företagandet och tillväxten. Sverige brister dock i att omsätta högkvalitativ forskning och patent i nya och växande företag. Vi måste säkerställa att forskning i högre utsträckning resulterar i företagande och arbetstillfällen. Vi vill förbättra högskolornas förmåga att bistå forskare som vill kommersialisera sina forskningsresultat genom att stärka de holdingbolag som idag har denna uppgift.

Staten bör också öka drivkrafterna för lärosätena att ägna sig åt kommersialisering av forskningsresultat. Lärosäten som på olika sätt bidrar till detta och till framgångsrika företag bör därför kunna få högre anslag till sin forskningsverksamhet. Lärosätena bör genom avtal även kunna få del av dessa företags vinst.

Bättre villkor för doktorander och forskare

- 136.** Det behövs fler doktorandtjänster och post-doktorala tjänster.
137. Universitetslärare behöver ökad tid för egen forskning.

Universitet och högskolor har i dag egen finansiering bara till ungefär hälften av sina doktorander, vilket inte är acceptabelt. Det behövs betydligt fler doktorandtjänster, så att ekonomi och trygghet blir jämförbar med vad som gäller på arbetsmarknaden i övrigt. Tjänsterna bör vara finansierade.

Antalet postdoktorala tjänster behöver öka och forskarnas villkor förbättras. Expansionen av grund- och forskarutbildningen har kraftigt minskat universitetslärarnas möjligheter att forska eftersom resurserna inte har ökat i motsvarande takt. Universitetslärare – inklusive professorerna – behöver få rimlig tid för egen forskning. Högre statliga anslag till forskning och forskarutbildning är därför en viktig förutsättning för att förbättra villkoren för doktorander och forskare.

Bättre förutsättningar för spetsforskning

- 138.** Forskningsmiljöer som visar nationell och internationell excellens ska främjas.
139. Medicin och teknik är högprioriterade forskningsområden.

De statliga resurserna till forskning detaljstyrs i för hög grad från nationell nivå. Regeringens öronmärkning av forskningsmedel ned till storleksordningen fem till tio miljoner kronor leder i praktiken till en politisk styrning ned på projektnivå.

En verklig satsning på högklassiga forskningsmiljöer i Sverige kräver långsiktighet, förmåga att prioritera och frihet från statlig detaljstyrning. Mer måste satsas på

ledande forskningsmiljöer med nationell och internationell excellens. Vetenskaplig framgång kommer hela nationen till del. Internationell erfarenhet visar att det behövs forskningsmiljöer där det är möjligt att etablera en kritisk massa av forskare.

Framstående forskning inom medicin och teknik är en viktig grund för Sveriges tillväxtpotentialer och områden som bör prioriteras. Vi anser att det behövs kraftsamling kring strategiska områden såsom exempelvis bioteknik med medicinsk inriktning, bioinformatik, klinisk forskning och IT inom hälso- och sjukvården. Ett steg på vägen dit kan vara att utveckla ämnesrådet för medicin till ett Nationellt institut för hälsa och medicin, som motsvarar USA:s National Institute for Health.

Allians för Sverige anser att det finns ett behov av att stärka den forskning som sker vid landets forskningsinstitut. Sverige skiljer sig från jämförbara länder genom en påtagligt liten institutforskningssektor, med mycket låg grad av statlig basfinansiering. På sikt bedömer vi att den statliga finansieringen till forskningsinstituten behöver förstärkas väsentligt. I den utsträckning ett budgetutrymme skapas är detta en högt prioriterad satsning.

Sverige bör verka för forskningssamarbetet inom EU

- 140.** Samarbetet inom EU är av stor betydelse för att utveckla en högkvalitativ forskning.
- 141.** Ett eller flera politiskt fristående europeiska forskningsråd bör utvecklas.
- 142.** Hanteringen av EU:s forskningsanslag behöver avbyråkratiseras.
- 143.** Prioritera EU:s forskningsresurser till internationella projekt.

Det är av stor betydelse att EU medvetet satsar på forskningen. För Sverige är det viktigt att prioritera, så att dessa forskningssatsningar kommer till nytta på bästa sätt. Forskningsresurser bör satsas på internationella projekt, som är svåra för Sverige att på egen hand finansiera.

Ett eller flera politiskt fristående europeiska forskningsråd bör utvecklas med uppgift att fördela en betydande del av forskningsresurserna på europeisk nivå. I forskningsråden ska representanter för forskarsamhället ha det avgörande inflytandet. Sverige bör vara pådrivande för att hanteringen av forskningsanslagen ska avbyråkratiseras.